

Research Paper

Conceptual Model of Institutional Capacity Building in Neighborhood Communities with Emphasis on the Neighborhood Development Process: An Approach to Institutionalism Theory and Participatory Planning

Reza Shadmanfar^{1,2}, Amir Hossein Pourjohari^{*3}, Hossein Imani Jajarmi⁴

1. Department of Urbanism, Institute of Society and Media, ISF.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran
2. Tourism, Architecture and Urban Research Center, ISF.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran
3. Department of Urban Planning, ShQ.C., Islamic Azad University, Shahr-e Qods, Iran
4. Department of Social Development, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

PP: 165-188

Use your device to scan and read
the article online



Keywords:

Institutional capacity building, neighborhood-based, urban governance, community-centered development, neighborhood empowerment

Abstract

The lack of a coherent theoretical-operational framework and conceptual model for institutionalizing participation in urban planning is a major challenge in contemporary urban planning literature. The present study aims to develop a grounded theory of institutional capacity building in neighborhood-based development, relying on new institutionalism theories and participatory planning. This study was conducted with an interpretive-critical approach and qualitative methodology in two stages, first using qualitative content analysis of documents and laws related to neighborhood management; and then conducting 20 in-depth semi-structured interviews with experts in the fields of urban planning, urban management, and social development. The final results of this study led to the identification of six central categories that, in the form of an integrated conceptual framework, explain the interaction between the local community, institutional capacity building, local governance, and power relations. The research findings show that institutional capacity building, as a participatory process, is achieved through education and empowerment of local communities, and its consequences can be traced at three levels: individual, collective, and institutional-organizational.

Citation: Shadmanfar, R., Pourjohari, A. H. and Imani Jajarmi, H. (2025). **Conceptual Model of Institutional Capacity Building in Neighborhood Communities with Emphasis on the Neighborhood Development Process: An Approach to Institutionalism Theory and Participatory Planning.** *Geography (Regional Planning)*, 15(59), 165-188

DOI: [10.22034/jgeoq.2025.516462.4268](https://doi.org/10.22034/jgeoq.2025.516462.4268)

* **Corresponding author:** Amir Hossein Pourjohari, **Email:** a.pourjohari@qodsiau.ac.ir

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The country of Iran, especially metropolitan cities such as Tehran, have also been affected by these sudden changes. So far, various solutions have been proposed, one of which, which is particularly emphasized by the United Nations Development Program, is institution building in order to establish urban governance and capacity building in neighborhood communities. However, institutional capacity building is a type of organizational reengineering with a new approach derived from specific cultural and national requirements and derived from religious teachings. Accordingly, Iranian cities, especially the metropolis of Tehran, have their own specific requirements. In Iran, despite the efforts made in the field of neighborhood-based development since the 2000s, we are still facing fundamental challenges in this field. For example, in Tehran, despite the establishment of neighborhood centers since 2007 and the implementation of numerous neighborhood-oriented projects, the desired results have not been achieved. Studies show that in neighborhoods such as Harandi, Navab, and Farahzad, despite significant investments, the failure of neighborhood development projects has been mainly due to the lack of appropriate institutional capacities (Rafiiian et al., 2014). At this time, an exceptional opportunity has arisen for the systematic study and analysis of the interaction between formal and informal institutional structures. Simultaneous analysis of municipal institutional documents and programs, along with the exploration of the experiences of actors who interacted for social change in Tehran, can lead to a comprehensive understanding of neighborhood dynamics and their perceptions. This deep understanding of the lived experience of the actors, which has been neglected in previous research, will not only help to develop a practical model for the realization of neighborhood-based management, but also, by revealing the hidden aspects of the neighborhood institution-building process, will chart a new path towards resolving the theoretical and operational challenges of sustainable and participatory urban development. In this regard, this research aims to fill the gaps in the literature and provide a conceptual framework and model for institutional capacity building in Tehran. Given the complex challenges in this field, the results of this research can help improve

neighborhood development processes and enhance institutional capacities in metropolises. The innovation of this research can be explained in an integrated framework that, for the first time in Iran, examines institutional capacity building at the neighborhood scale, in which it tries to answer the fundamental question of what the conceptual framework and model of neighborhood-based urban development in Tehran should be by relying on the institutional capacity of neighborhood communities?

Methodology

This research, relying on an interpretive approach and within a qualitative framework, aims to discover and explain the subjective meanings of social actors regarding their experiences in the field of urban management interactions and interventions in order to create institutional capacity in the metropolis of Tehran. Therefore, this study was carried out in two phases using a combined strategy (systematic documentary study and qualitative content analysis with semi-structured field interviews). In the first phase, using the documentary study method, the theoretical foundations and research background were analyzed in order to design an appropriate tool for data collection and develop indicators for sampling. In the second phase, qualitative data was collected in the field through semi-structured interviews with 20 urban experts and managers, and using the qualitative content analysis method, it seeks to provide a deep and multifaceted understanding of the institutional capacity building process at the neighborhood scale, during which a conceptual model of institutional capacity building in Tehran neighborhood communities is presented with an emphasis on the neighborhood-based development process, according to the institutionalism theory approach and participatory planning using the six stages of Sanders' onion model.

Results and discussion

The institutional capacity building process can be explained in the following three basic stages:

-The first stage, preparation, includes the critical prerequisites that provide the main context for capacity building. In this stage, changing citizens' attitudes, governance acceptance, and participatory education are of strategic importance. These prerequisites play a key role in shaping the capacity building process, and

without them, any attempt at local participation will fail.

-The second stage, implementation, participatory management, and neighborhood structuring occur. In this stage, governmental and non-governmental institutions interact with local actors, and the groundwork is laid for the empowerment of local communities. This complex interaction requires flexibility and mutual understanding of the capacities and limitations of each actor.

-The third stage, consolidation, includes individual achievements and social consequences. In this stage, the results of institutional capacity building become apparent, and the feedback obtained can help in continuous improvement of the process. Outcomes such as strengthening social capital, increasing the sense of local belonging, and creating independent institutions are among the achievements of this stage.

Finally, it can be said that institutional capacity building is a dynamic and evolutionary process that requires continuous interaction, continuous learning, and adaptation to changing local conditions. The success of this process depends on the level of support and participation of all stakeholders, from local citizens to city managers. In the end, the paradigmatic model of "institutional capacity building" in neighborhood communities with an emphasis on the neighborhood-based development process, which includes five main elements, can be presented as follows. This paradigmatic model includes: prerequisites, central category, contextual conditions, strategies, and consequences. This model shows how the capacity building process begins with changing people's attitudes, progresses with the participation of various institutions, and ultimately leads to strengthening social capital and local development.

In this model, the causal conditions include local needs, weak existing capacities, and development pressures that are considered to be the basis for transformation. These factors, in interaction with contextual conditions such as socio-cultural context, institutional structure, and macro policies, lead to the formation of a central phenomenon, namely "interactive institutional capacity building." At the center of the model is interactive institutional capacity building, which is the product of the interaction of causal and contextual conditions. This central phenomenon

entails strategies such as institutional networking, participation, and collective learning.

Ultimately, these strategies lead to outcomes such as institutional empowerment, sustainable local development, and structural changes. These outcomes indicate the profound impact of institutional capacity building on the social system. This paradigmatic model shows that institutional capacity building is a complex and multidimensional process that stems from the interaction of various factors and ultimately leads to structural transformation and empowerment.

Conclusion

The conceptual model shows that systemic relationships are formed at three levels: initial, operational, and outcome. At the initial level, causal conditions (including local needs, development pressures, and weak existing capacities) interact with contextual conditions (social, cultural, political, and legal). This interaction leads to the formation of a central phenomenon, namely "empowerment through structured participation." Mediating relationships in this system operate through systemic feedback and regulatory rules. These mediating relationships play a key role in linking different levels and strengthening a sense of social belonging. At the implementation level, strategies operate by focusing on institutional capacity building and the creation of independent local institutions. The outcomes of this system ultimately lead to sustainable neighborhood development, institutional empowerment, and increased social capital. Active participation and institutional sustainability, as the main outputs of this process, themselves help strengthen the systemic cycle. This analysis shows that the relationships in this model are dynamic, multilevel, and feedback in nature and cannot be interpreted simply as linear and one-way relationships.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

References

1. Piran, Parviz. (2010). Participatory and Participation-Based Neighborhood Development in Iran: The Case of Tehran.
2. Piran, Parviz; Rafiian, Mojtaba; Rezaei, Meysam; and Dehghan, Homa. (2016). Identifying Factors Affecting the Creation of Social Institutions in Better Management of Neighborhoods, Case Study: Neighborhoods in Ferdowsieh City - Shahriar County. *Urban Research and Planning*, 7(25), 1-22.
3. Rafiian, Mojtaba; Khodaii, Zahra; and Dadashpour, Hashem. (2014). Capacity Building of Local Communities as an Approach to Empowering Social Institutions. *Sociology of Social Institutions*, 1(2), 133-160.
4. Rafiian, Mojtaba; Eslami, Gholamreza; and Hodsani, Hanieh. (2015). Structural-spatial improvement of urban neighborhoods in the framework of sustainable neighborhood development, case study: Jolfa neighborhood (Master's thesis). Government Faculty - Ministry of Science, Research, and Technology - Tarbiat Modares University - Faculty of Art and Architecture.
5. Rafipour, Saeed; Dadashpour, Hashem; and Rafiian, Mojtaba. (2009). Investigating the capacities of social capital within the framework of neighborhood-based planning; Case study of Firuzsalar Gogan neighborhood. *Welfare and Social Development Planning*, 2(3), 203.
6. Ramazan Farkhad, Ahmad; and Gazlan Toosi, Jamal. (2012). Neighborhood management in Iran: Selected experiences of neighborhood participation in Iran. (Mashhad Municipality Cultural and Recreation Organization and Mashhad Neighborhood Social Council Secretariat). Mashhad Municipality Cultural and Recreation Organization, Boy Shahr Behesht Publications.
7. Hajipour, Khalil. (2006). "Neighborhood-based planning" an efficient approach in creating sustainable urban management. *Fine Arts*, (26), 37-46.
8. Sarafi, Mozaffar; Nia, Jamileh Tavakoli; Mosamed, Hassan Mohammadian; and Masjedjamei, Ahmad. (2014). New Thoughts in Urban Planning. Ghadiani.
9. Faraji-Rad, Khader; and Kazemian, Gholamreza. (2012). Local and Regional Development from the Perspective of the Final Approach. (Jihad Daneshgahi). Jihad Daneshgahi, Tehran Branch, Publications.
10. Kazemian, Gholamreza; Faraji-Rad, Khader; Eftekhari, Rokn al-Din; and Pourtaheri, Mehdi. (2013). The Relationship between Institutional Capacity and Regional Sustainable Development (Case Study: Bukan and Urmia Counties). *Geography*, 11(38), 153-174.
11. Amin, Ash. (1999). An institutionalist perspective on regional economic development. *International journal of urban and regional research*, 23(2), 365-378.
12. Ball, M., & Maginn, P. J. (2005). Urban change and conflict: Evaluating the role of partnerships in urban regeneration in the UK. *Housing Studies*, 20(1), 9-28.
13. Boesen, Nils. (2007). Institutional assessment and capacity development: why, what and how. *European Communities*
14. Finkelstein, Norman. (2008). *Beyond Chutzpah*. University of California Press.
15. Healey, P. (1998). Building Institutional Capacity through Collaborative Approaches to Urban Planning. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 30(9), 1531-1546.
<https://doi.org/10.1068/a301531>.
16. Moulaert, F., Kou, W., & Rodriguez, A. (2020). Community-based initiatives in the urban realm: What conditions their emergence, implementation and sustainability? *Planning Theory & Practice*, 21(4), 567-585.
17. Rauf, M. (2009). Innovations and informal institutions: An institutionalist approach to the role of social capital for innovation. *Journal of Academic Research in Economics (JARE)*, (1), 25-34
18. UN-Habitat. (2023). *World Cities Report 2023: Envisioning the Future of Cities*. United Nations Human Settlements Program. <https://unhabitat.org/wcr/>
19. UN-Habitat. (2022). Title of the report. Publisher. DOI or URL (if available)
20. UNDP. (2022). *Institutional Capacity Development: A Position Paper*. United Nations Development Programme.
21. Van Der Heijden, J. (2022). Urban Climate Governance and Institutional Capacity: Comparative Perspectives. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 24(3), 267-282.

<https://doi.org/10.1080/1523908X.2022.2058383>

22. Watkins, Shannon Lea; Vogt, Jess; Mincey, Sarah K; Fischer, Burnell C; Bergmann, Rachael A; Widney, Sarah E; Westphal,

Lynne M; & Sweeney, Sean. (2018). Does collaborative tree planting between nonprofits and neighborhood groups improve neighborhood community capacity? *Cities*, 74, 83-99.



مقاله پژوهشی

مدل مفهومی ظرفیت‌سازی نهادی در اجتماعات محله‌ای با تأکید بر فرایند توسعه محله مبنا: رویکرد نظریه نهادگرایی و برنامه ریزی مشارکتی

رضا شادمان فر - گروه شهرسازی، دانشکده جامعه و رسانه، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران / مرکز تحقیقات گردشگری، معماری و شهرسازی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
امیر حسین پورجوهری* - گروه شهرسازی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، شهر قدس، ایران
حسین ایمانی جاجرمی - گروه توسعه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
فقدان یک چارچوب نظری - عملیاتی و مدل مفهومی منسجم برای نهادینه‌سازی مشارکت در برنامه‌ریزی شهری، چالشی اساسی در ادبیات معاصر برنامه‌ریزی شهری است. پژوهش حاضر باهدف تدوین نظریه زمینه‌ای ظرفیت‌سازی نهادی در توسعه محله محور و با اتکا بر نظریه‌های نهادگرایی جدید و برنامه‌ریزی مشارکتی انجام شده است. این پژوهش با رویکرد تفسیری - انتقادی و روش‌شناسی کیفی در طی دو مرحله، ابتدا با استفاده از تحلیل محتوای کیفی اسناد و قوانین مرتبط با مدیریت محله‌ای؛ و سپس انجام ۲۰ مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با متخصصان حوزه‌های برنامه‌ریزی شهری، مدیریت شهری و توسعه اجتماعی اجرا شده است. نتایج نهایی این مطالعه منجر به شناسایی شش مقوله محوری منجر گردید که در قالب یک چارچوب مفهومی یکپارچه، تعامل میان اجتماع محلی، ظرفیت‌سازی نهادی، حکمروایی محلی و روابط قدرت را تبیین می‌کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ظرفیت‌سازی نهادی به‌عنوان فرایندی مشارکتی، از طریق آموزش و توانمندسازی جوامع محلی محقق می‌شود و پیامدهای آن در سه سطح فردی، جمعی و نهادی - سازمانی قابل‌ردیابی است.	شماره صفحات: ۱۶۵-۱۸۸ از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید  واژه‌های کلیدی: ظرفیت‌سازی نهادی، محله مبنا، حکمروایی شهری، توسعه اجتماع محور، توانمندسازی محله‌ای

استناد: شادمان فر، رضا، پورجوهری، امیر حسین و ایمانی جاجرمی، حسین. (۱۴۰۴). مدل مفهومی ظرفیت‌سازی نهادی در اجتماعات محله‌ای با تأکید بر فرایند توسعه محله مبنا: رویکرد نظریه نهادگرایی و برنامه ریزی مشارکتی. فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، ۱۵(۵۹)، ۱۶۵-۱۸۸

DOI: 10.22034/jgeoq.2025.516462.4268

* نویسنده مسئول: امیر حسین پورجوهری، پست الکترونیکی: a.pourjohari@qodsiau.ac.ir

مقدمه

شهرنشینی شتابان در دهه‌های اخیر، به یکی از مهم‌ترین چالش‌های جوامع معاصر تبدیل شده است. روند تغییرات شهری، از اواسط قرن بیستم از شدت و سرعت بالایی برخوردار شده و تغییرات تدریجی جای خود را به تغییرات ناگهانی، پیش‌بینی‌نشده و بدون بازگشت داده است (بال و ماگین^۱، ۲۰۰۵). به‌طوری‌که این دگرگونی‌های اساسی دامن‌گیر ساختار و فضاهای شهری در دوران معاصر شده است. بر اساس آمار سازمان ملل، تا سال ۲۰۵۰ بیش از ۶۸ درصد جمعیت جهان در شهرها زندگی خواهند کرد. در ایران نیز روند شهرنشینی با سرعتی چشمگیر از ۳۱ درصد در سال ۱۳۳۵ به بیش از ۷۵ درصد در سال ۱۴۰۰ افزایش یافته است. این رشد سریع و برنامه‌ریزی نشده، پیامدهایی همچون گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی، نابرابری فضایی و کاهش کیفیت زندگی در محلات شهری را به همراه داشته است.

در پاسخ به این چالش‌ها، رویکرد توسعه محله مینا به‌عنوان راهکاری مؤثر در مدیریت شهری نوین مطرح شده است. تجربیات موفق جهانی در شهرهایی مانند بارسلونا با برنامه 'محله‌های زندگی'، پورتلند با طرح 'محله‌های پایدار' و ونکوور با برنامه 'محله‌های سالم' نشان می‌دهد که توجه به مقیاس محله‌ای می‌تواند به حل مسائل پیچیده شهری کمک کند. این رویکرد با تأکید بر مشارکت ساکنان و تقویت نهادهای محلی، زمینه را برای توسعه پایدار شهری فراهم می‌آورد.

برنامه‌ریزی شهری از طریق محله‌ها قریب به یک قرن است که - به تعبیر لوییس مامفورد - به طور گسترده‌ای پذیرفته شده است. با این حال، امروز یکی از چالش‌های پیش روی شهرسازان و برنامه‌ریزان شهری به‌ویژه در کلان‌شهرها این است که برای دستیابی به توسعه پایدار شهر چگونه فرایند برنامه‌ریزی را به درون اجتماعات خرد در محله ببرند و مشارکت واقعی ایشان را در تمامی مراحل کار جلب نمایند؟ (هیلی^۲، ۱۹۹۸؛ پیران، ۱۳۸۹).

کشور ایران، به‌ویژه کلان‌شهرهایی نظیر تهران نیز تحت‌تأثیر این تغییرات ناگهانی قرار گرفته‌اند. تاکنون راه‌حل‌های گوناگونی نیز ارائه شده است که یکی از آن‌ها که به طور ویژه مورد تأکید برنامه توسعه سازمان ملل متحد است نهادسازی در راستای استقرار حکمروایی شهری و ظرفیت‌سازی در اجتماعات محله‌ای است. اما، ظرفیت‌سازی نهادی نوعی بازمهندسی سازمانی با رویکردی نوین و برگرفته از اقتضائات خاص فرهنگی و ملی و منبعث از آموزه‌های دینی است. براین اساس، در شهرهای ایرانی به‌ویژه کلان‌شهر تهران اقتضائات خاص خود را دارد. در ایران، علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته در زمینه توسعه محله محور از دهه ۱۳۸۰، همچنان با چالش‌های اساسی در این زمینه روبرو هستیم. به‌عنوان نمونه، در تهران باوجود راه‌اندازی سراهای محله از سال ۱۳۸۶ و اجرای طرح‌های متعدد محله محور، نتایج مطلوب حاصل نشده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در محلاتی مانند هرنندی، نواب و فرحزاد، علی‌رغم سرمایه‌گذاری‌های قابل توجه، عدم موفقیت طرح‌های توسعه محله‌ای عمدتاً ناشی از فقدان ظرفیت‌های نهادی مناسب بوده است (رفعیان و همکاران، ۲۰۱۴).

این رویکرد نه صرفاً به دلیل تأکید بر مشارکت سطوح پایین‌تر و ابعاد ملموس زندگی شهری و یا محله‌گرایی یا بر اساس پارادایمی نو در حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، ذیل مکتب فرا نوگرایی است که تحولات اقتصادی و سیاسی و همچنین آرایش فضایی جمعیت به‌گونه‌ای تغییر کرده که رویکرد برنامه‌ریزی سنتی مبتنی بر تمرکز قدرت و رویکردهای از بالا به پایین، کارایی لازم را در اداره بهینه امور شهر و تأمین نیازهای شهروندان ندارد. افزایش هزینه‌های نگهداشت شهر، تخطی گسترده از طرح‌های جامع و تفصیلی، کسب درآمد برای شهر از راه سوداگری، بارگذاری خارج از ظرفیت معابر، گره‌های ترافیکی و رشد چشمگیر آسیب‌های اجتماعی نمونه‌ای از این ناتوانی است. در این شرایط، یک راهکار منطقی تقسیم مسئله به قطعاتی خرد است و انگشت اشاره صاحب‌نظران پیش‌گفته به سمت محله‌ها و اجتماعات محله‌ای

1 Ball & Maginn, 2005

2 Healey, 1998

اشاره دارد و در این مقیاس ورود شهروندان به عرصه اداره شهر توصیه شده است. اما واگذاری امور به مردم تنها در صورت وجود جامعه مدنی قدرتمند و ایجاد ظرفیت لازم در آن ممکن می‌گردد (پیران و همکاران، ۱۳۹۵؛ پیران، ۱۳۸۹؛ رضانی فرخد و گزلان طوسی، ۱۳۹۱).

گزارش جهانی شهرها (هابیتات، ۲۰۲۳)^۱ تأکید می‌کند که موفقیت برنامه‌های محله محور مستلزم درک عمیق از بافت اجتماعی - فرهنگی محلات است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش رفیعیان و همکاران (۲۰۱۴) که بر اهمیت ظرفیت‌سازی نهادی در توانمندسازی اجتماعات محلی تأکید دارند، همخوانی دارد. وضع موجود و گزارش‌های نهاد‌های رسمی به‌ویژه مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران بیان گر این واقعیت است که علی‌رغم گذشت یک دهه از استقرار رویکرد مدیریت محله محور در کلان‌شهر تهران و سرمایه‌گذاری‌های گسترده در بیش از ۳۵۰ محله، هنوز نظام پایدار و کارآمدی در این حوزه شکل نگرفته است. لذا این واقعیت ضرورت بازاندیشی در رویکردها و سازوکارهای موجود را آشکار می‌سازد. در این برهه زمانی، موقعیتی استثنایی برای مطالعه و تحلیل نظام‌مند تعامل میان ساختارهای نهادی رسمی و غیررسمی پدید آمده است. تحلیل هم‌زمان اسناد و برنامه‌های نهادی شهرداری در کنار واکاوی تجربیات کنشگرانی که در تعامل برای تحولی اجتماعی در شهر تهران بودند، می‌تواند به فهمی جامع از پویایی‌های محله‌ای و درک ایشان منجر شود. این درک عمیق از تجربه زیسته کنشگران که در پژوهش‌های پیشین مغفول مانده، نه‌تنها به تدوین الگویی کاربردی برای تحقق مدیریت محله محور کمک می‌کند، بلکه با آشکارسازی وجوه پنهان فرایند نهادسازی محله‌ای، مسیر نوینی را در جهت رفع چالش‌های نظری و عملیاتی توسعه شهری پایدار و مشارکتی ترسیم خواهد کرد. در این راستا، این پژوهش باهدف پر کردن خلأهای موجود در ادبیات و ارائه چارچوب و مدل مفهومی برای ظرفیت‌سازی نهادی در تهران طراحی شده است. باتوجه به چالش‌های پیچیده‌ای که در این زمینه وجود دارد، نتایج این پژوهش می‌تواند به بهبود فرایندهای توسعه محله‌ای و ارتقای ظرفیت‌های نهادی در کلان‌شهرها کمک نماید. نوآوری این پژوهش در چارچوبی یکپارچه قابل تبیین است که برای نخستین بار در ایران، ظرفیت‌سازی نهادی را در مقیاس محله مورد بررسی قرار می‌دهد که طی آن سعی می‌شود که به این سوال اساسی پاسخ دهد که چارچوب و مدل مفهومی توسعه شهری محله مینا در تهران از طریق تکیه بر ظرفیت نهادی اجتماعات محله‌ای چگونه باید باشد؟

چارچوب مفهومی و نظری پژوهش:

-ظرفیت‌سازی

ظرفیت‌سازی نهادی به‌عنوان یکی از رویکردهای نوین در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، به فرایند توسعه و تقویت توانمندی‌های سازمانی، اجتماعی و فردی در سطوح مختلف اشاره دارد (وان دره‌یجدن، ۲۰۲۲)^۲. این مفهوم که ریشه در نظریه‌های توسعه پایدار و حکمروایی شهری دارد، بر ضرورت ایجاد ساختارها و سازوکارهای نهادی مناسب برای پاسخگویی به چالش‌های پیچیده شهری تأکید می‌کند (واتکینز و همکاران، ۲۰۱۸)^۳. در مقیاس محلی، ظرفیت‌سازی نهادی از طریق تقویت شبکه‌های همکاری میان کنشگران مختلف، توسعه مهارت‌های جمعی، و ایجاد بسترهای مناسب برای یادگیری و نوآوری اجتماعی محقق می‌شود. این فرایند که با مشارکت فعال نهادهای محلی، سازمان‌های مردم‌نهاد و شهروندان شکل می‌گیرد، نقش کلیدی در ارتقای کیفیت زندگی شهری و تحقق اهداف توسعه پایدار محلی ایفا می‌کند (فینکلستین، ۲۰۰۸)^۴. ایده ظرفیت‌سازی یا توسعه ظرفیتی که در سال‌های اخیر در همین ارتباط به کار گرفته شده است،

1 UN-Habitat., 2023

2 Van Der Heijden.,2022

3 Watkins et al.,2018

4 Finkelstein., 2008

فرایندی است که در آن مردم یا سازمان‌ها در طول زمان ظرفیت را ایجاد می‌کنند و یا آن را ارتقا می‌دهند (بوسن^۱، ۲۰۰۷). سازمان ملل متحد قائل به سه سطح در حوزه ظرفیت‌ها برای مدیریت و حکمروایی شهری می‌باشد:

جدول (۱). سطوح ظرفیت‌سازی از نظر برنامه توسعه سازمان ملل متحد

سطح	ظرفیت‌سازی	محصول
فردی	ایجاد شرایطی برای توسعه دانش و مهارت افزایش استفاده از آنها در حوزه‌ها و مسیرهای نوین	کنشگران و بازیگران توانایی مستمر برای یادگیری و سازگاری با تغییرات را دارند.
نهادی	تقویت و کمک به نهادهای بالقوه و بالفعل به‌روزرسانی آنها به‌جای نهادسازی جدید	به‌روز سازی نهادهای گذشته توسعه ظرفیت آنها برای حمایت از سیاست‌ها اثربخشی سازمانی و مدیریت درآمدها و هزینه‌ها
اجتماعی	حمایت پارادایمی از مدیریت تعاملی است که به طور مساوی از فاعلیت‌ها و بازخوردهایی که به دست می‌آورد، استفاده کند و دست به تغییرات اجتماعی بزند	رسیدن به سطوح قابل قبول از پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی نظارت اجتماعی

منبع: (برنامه توسعه ملل متحد، ۲۰۲۲)^۲

– ظرفیت‌سازی نهادی

ظرفیت‌سازی نهادی فرایندی است که از طریق آن افراد، سازمان‌ها و جوامع محلی توانایی‌های خود را برای انجام وظایف، حل مسائل و دستیابی به اهداف توسعه به شیوه‌ای پایدار تقویت می‌کنند (هابیتات، ۲۰۲۳)^۳. این مفهوم به‌عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه محله‌ای، شامل سه بعد اساسی است: توسعه منابع انسانی و سازمانی، تقویت ساختارهای مدیریتی و تصمیم‌گیری، و ایجاد شبکه‌های ارتباطی بین نهادهای محلی (بانک جهانی، ۲۰۲۲)^۴. به عقیده صرافی و همکاران (۱۳۹۳)، ظرفیت‌سازی نهادی در سطح محلی به دنبال ایجاد توانمندی پایدار در نهادهای محلی است تا بتوانند نقش مؤثری در فرایند توسعه شهری ایفا کنند. این رویکرد با تأکید بر مشارکت ساختارمند اجتماعات محلی و تقویت نقش آنها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به توسعه محله، زمینه‌ساز ارتقای کیفیت زندگی شهری می‌شود.

– توسعه و برنامه ریزی محله مبنا

توسعه محله مبنا رویکردی پارادایمی در مدیریت شهری است که با عبور از نگرش کلان‌گرایانه و مکانیکی، بر مقیاس خُرد و ظرفیت‌های درونی اجتماعات محلی تمرکز می‌کند (مولارت و همکاران، ۲۰۲۰)^۵. این رویکرد، مبتنی بر مهندسی اجتماعی، کنش برنامه‌ریزی را از منطق تک بُعدی و ذهنی به سمت شناخت عمیق و چندلایه هویت مکانی – اجتماعی محلات سوق می‌دهد. در این الگو، محله به‌مثابه واحد ارگانیک و زنده تلقی می‌شود که دارای سرشتی منحصر به فرد و ظرفیت‌های بالقوه برای توسعه درونزا است. رویکرد پایین‌به‌بالا، توانمندسازی اجتماعی، تأکید بر سرمایه‌های اجتماعی و مشارکت جمعی ساکنان از مهم‌ترین مؤلفه‌های این پارادایم محسوب می‌شود که آن را از الگوهای سنتی و متمرکز برنامه‌ریزی شهری متمایز می‌سازد.

لذا برنامه‌ریزی در الگوها و نگرش جدید به‌عنوان دانش و فعالیتی که در زمان حال و زندگی روزمره رخ می‌دهد نه آینده زمانی مورد تصور ما و همچنین اینکه برنامه‌ریزی فرایندی است که در میان مردم در جریان است و نه در میان گزارش و اسناد؛ بنابراین بایستی فوری و آنی باشد (حاجی پور، ۱۳۸۵)، به نقل از جان فریدمن). تأکید نظری و اجرایی این رویکرد بر ظرفیت‌های موجود توسعه در بسترهای محلی و به کارگیری نگرشی است که امکان به خدمت گرفتن تمامی ظرفیت‌ها

1 Boesen, 2007

2 UNDP., 2022

3 UN-Habitat., 2023

4 World Bank

5 Moulaert et al. 2020

و توان‌های محلی را دارا باشد. به عبارت دیگر، توسعه اجتماع محلی عبارت است از پاسخگویی به نیازهای روزمره ساکنان یک محله با حداکثر اتکا به منابع، توان، ارزش‌ها و مشارکت درونی آن‌ها (حاجی پور، ۱۳۸۵؛ رفیع پور و همکاران، ۱۳۸۹).

جدول (۲). خلاصه آرای صاحب‌نظران اصلی در حوزه برنامه‌ریزی محله-مبنا

صاحب‌نظر	زمان	کلیدواژه نظرات
مامفورد	۱۹۵۴	تنها پاسخ عملی در برابر رشد ناپه‌نجار متروپولی‌س‌ها و ناک‌آآمدی شهرهای بیش از حد متمرکز برنامه‌ریزی محله مبنا است
فریدمن	۱۹۹۳	تأکید برنامه‌ریزی و مدی‌ریت شهرها از سطوح پایین‌تر و ابعاد ملموس زندگی شهری
کرتزمن و مک‌نایت	۱۹۹۳	توسعه دارایی مبنا در مقابل توسعه نیازمبنا / صدمه سرمایه اجتماعی از طریق حرفه‌ای شدن مراقبت و حمایت در برنامه‌ریزی
بولن	۱۹۹۹	سرمایه اجتماعی پیش‌نیاز توسعه محله مبنا
مدنی پور	۱۳۸۳	به جای آنکه از فضای قلّه بلند به شهر بنگریم از نزدیک با مردم و فضای شهری در تماس باشیم و شهر را در این بعد بشناسیم.
تیلور	۲۰۲۱	رویکرد مشارکتی و توانمندسازی اجتماعات محلی در برنامه‌ریزی شهری
چن و همکاران	۲۰۲۲	تعامل سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در توسعه محله‌ای

- ظرفیت‌سازی اجتماعات محلی

توسعه محله مبنا ارتباط تنگاتنگی با سایر مفاهیم کلیدی توسعه شهری دارد. از یک سو، این رویکرد با ظرفیت‌سازی نهادی پیوند می‌خورد، زیرا تقویت نهادهای محلی و توانمندسازی ساکنان از ارکان اصلی آن است (هابیتات، ۲۰۲۲).^۱ از سوی دیگر، با مفهوم توسعه شهری پایدار همسو است، چرا که تأکید بر مشارکت اجتماعی و توجه به ویژگی‌های خاص هر محله، به پایداری برنامه‌های توسعه کمک می‌کند. علاوه بر این، رویکرد محله مبنا با تمرکز بر سرمایه‌های اجتماعی و مشارکت ساکنان، زمینه‌ساز تحقق حکمروایی خوب شهری در مقیاس محلی است (رفیعیان و همکاران، ۱۳۸۴).

- نهادگرایی و رویکرد نهادی

در رویکرد نهادگرایی، مفاهیمی همانند سرمایه اجتماعی، اعتماد، شبکه‌ها، ساختارهای حقوقی و مقرراتی، هنجارها، اشکال سازمانی، ترتیبات نهادی، درجات رسمی بودن نهادها، ظرفیت نهادی و حکمروایی، نقش مهمی در تدوین سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌های توسعه به طور اعم و توسعه محلی و منطقه‌ای به طور اخص دارند (رئوف، ۲۰۰۹).^۲ بر اساس این رویکرد، واقعیت اجتماعی - فضایی توسعه منطقه‌ای و محلی، صرفاً یک سطح جغرافیایی واحد و همگن نیست؛ بلکه از مکان‌های ویژه و خاصی شکل گرفته است که هر مکانی در آن باتوجه به دارایی‌های اقتصادی، مسیرهای توسعه، آگاهی‌های زیست‌محیطی، سیاست‌گذاری‌ها، بینش اجتماعی و فرهنگ دارای شرایط و مقتضیات خاص خود است (کاظمیان و همکاران، ۱۳۹۲).

در واقع توجه به این امر که هر فضای جغرافیایی محتوای نهادی و بومی خاص خود را دارد؛ بنابراین، در عمل نیز باید مسیر توسعه مجزا و خاص خود را داشته باشد. رویکرد نهادی در مباحث توسعه محلی و منطقه‌ای اگرچه در سطح کلان ناشی از بازگشت به رویکرد نهادی و ظهور نهادگرایی جدید در مباحث توسعه به‌ویژه توسعه اقتصادی است؛ اما در زمینه توسعه محلی و منطقه‌ای در واقع ناتوانی رویکردهای کلاسیک توسعه محلی و منطقه‌ای و شکست آنها در تبیین چرایی نابرابری‌های منطقه‌ای و ارائه راهکارهای مناسب برای از بین بردن این نابرابری‌ها بود که باعث رویگردانی از چنین رویکردهایی و روی آوردن به رویکرد نهادی شد (امین، ۱۹۹۹).^۳

- ظرفیت نهادی

1 UN-Habitat., 2022

2 Rauf., 2009

3 Amin., 1999

سرمایه و یا ظرفیت نهادی شامل منابع پایه انسانی و پولی، ساختارهای موجود و مشغول کار و شبکه‌های درون حکومت محلی و همچنین گروه‌های ذی‌نفع و افراد سازماندهی شده بیرون از حکومت است. این نوع از سرمایه می‌تواند ایجاد شود، بیشتر توسعه یابد و یا برجیده شود. سرمایه نهادی، ارزشی بالاتر و درجه کارآمدی بیشتری از هرگونه بخش منفرد (سازمان یا فرد) درون آن دارد. ظرفیت نهادی، در واقع یک محیط توانمند گسترده‌تر را بازگو می‌کند که بنیان‌هایی را شکل می‌دهد که بر اساس آن افراد و سازمان‌ها با هم تعاملاتی را برقرار می‌کنند. در این محتوا، آموزش افراد و توانمند ساختن سازمان‌ها می‌تواند در طولانی‌مدت موفق باشد منوط به اینکه این امر همراه با نهادهای موجود بوده و به تغییر و اصلاح آنها کمک کند؛ بنابراین اقداماتی که صورت می‌گیرد بر اساس قوانین، شیوه‌های عمل و فرایندهایی است که می‌تواند در طول زمان پایدار باشند (فرجی‌راد، کاظمیان، ۱۳۹۱).

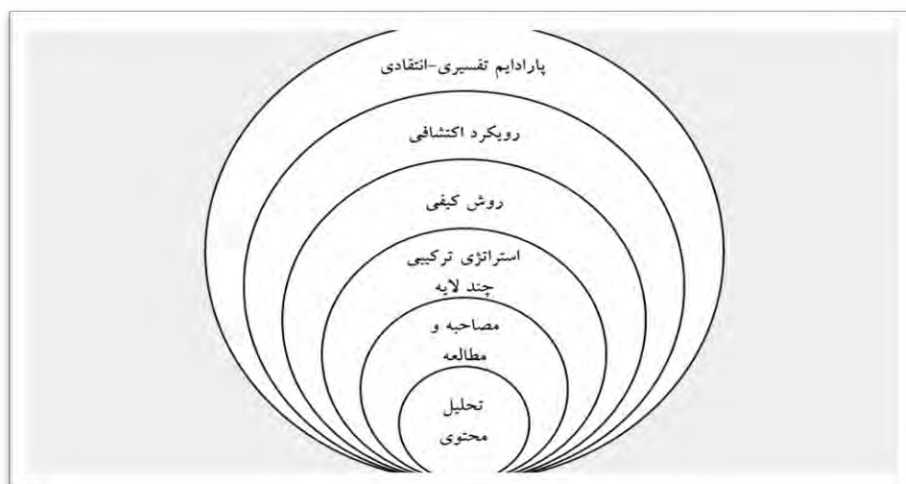
جدول (۳). سطوح تحلیل ظرفیت نهادی و شاخص‌های آن از ویلمز و بومرت

سطح تحلیل	شاخص‌ها
فردی	مهارت، انگیزه، داشتن شغل با مأموریت مشخص، تطابق مهارت با زمینه شغلی، آموزش، وجود مشوق‌های (مالی و غیرمالی) فردی برای پیشرفت کار، وجود پرسنل کافی، درآمد کافی.
سازمانی	داشتن مأموریت و چشم‌انداز روشن، داشتن منابع و شیوه‌های مدیریتی مناسب برای مأموریت و چشم‌انداز تعریف شده، توانایی برای اتخاذ مأموریت‌های جدید.
شبکه سازمان‌ها (شبکه‌سازی)	همکاری (عمودی و افقی) بین سازمان‌ها، همکاری سازمان‌ها و مؤسسات بخش خصوصی و کسب‌وکار و سازمان‌های غیردولتی با سازمان‌های دولتی، تلاش برای ارتقای روابط افقی بین سازمانی، مشارکت بازیگران در شبکه‌های همکاری، وجود قوانین و رویه‌ها برای عمل در محیط شبکه، توزیع مناسب مسئولیت‌ها در درون شبکه‌های همکاری، وجود ترتیبات مشخص برای هماهنگی اقدامات در محیط شبکه، دوام و پایدار ماندن شبکه.
حکمرانی عمومی	تصمیم‌گیری جمعی برای سیاست‌ها، درجه پایداری و دوام سیاسی، توانایی شهروندان، آزادی گروه‌ها و انجمن‌ها در ابراز نظریات و دیدگاه‌ها، مشارکت در تصمیم‌گیری برای توسعه، کنترل اقدامات حکومت، رسانه‌های مستقل، میزان ارائه اطلاعات شفاف از طرف حکومت، کیفیت خدمات اجتماعی و درجه استقلال از آن از بخش دولتی، درجه ثبات و پایداری نهادهای عمومی، کنترل فساد، دسترسی شفاف به اطلاعات.
جامعه	درجه پذیرش اقدامات و سیاست‌های حکومت از طرف شهروندان، بخش کسب‌وکار و سازمان‌های غیردولتی، میزان مداخله ابداعات و ابتکارات گروه‌های فوق در فرایند سیاست و تصمیم‌گیری، احساس مسئولیت فردی و یا جمعی، میزان آگاهی عمومی از مسائل، نگرش‌ها و طرز تلقی‌ها از موضوعات خاص، میزان مشارکت، میزان قبول قوانین.

منبع: (فرجی‌راد، کاظمیان، ۱۳۹۱)

روش شناسی تحقیق:

این پژوهش با اتکا به رویکردی تفسیری و در چارچوبی کیفی، با هدف کشف و تبیین معانی ذهنی کنشگران اجتماعی نسبت به تجارب خود در زمینه تعاملات و مداخلات مدیریت شهری در راستای ایجاد ظرفیت نهادی در کلان‌شهر تهران انجام شده است. لذا این مطالعه با استفاده از یک راهبرد ترکیبی (مطالعه اسنادی نظام‌مند و تحلیل محتوای کیفی) با انجام مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته میدانی، در طی دو مرحله اجرا شده است. در فاز نخست، با بهره‌گیری از روش مطالعه اسنادی، مبانی نظری و پیشینه پژوهش مورد تحلیل قرار گرفت تا بر اساس آن ابزار مناسب برای گردآوری داده‌ها طراحی شود و شاخص‌هایی برای نمونه‌گیری تدوین گردد. در فاز دوم، داده‌های کیفی به شیوه میدانی و از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته با ۲۰ نفر از خبرگان و مدیران شهری گردآوری و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی به دنبال ارائه درکی عمیق و چندوجهی از فرایند ظرفیت‌سازی نهادی در مقیاس محله است که طی آن مدل مفهومی ظرفیت‌سازی نهادی در اجتماعات محله‌ای تهران با تأکید بر فرایند توسعه محله مینا با توجه به رویکرد نظریه نهادگرایی و برنامه ریزی مشارکتی با استفاده از مراحل شش‌گانه مدل پیاز سندرز ارائه می‌شود.



شکل (۱). لایه های روش شناسی پژوهش (پیاپی پژوهش ساندروز)

یافته های تحقیق:

در فاز اول این پژوهش با مطالعه تمام مطالعات موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه ملی ایران، ایرنداک و مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران سایر و گزارش‌های پژوهشی و طرح‌های تحقیقاتی در دسترس به‌عنوان جامعه پژوهش در نظر گرفته شدند. همچنین اسناد و آمارنامه‌های سازمان‌های نوسازی شهر تهران، ستاد سمن‌های شهر تهران و دبیرخانه ستاد راهبری مدیریت محله جمع‌آوری و مطالعه شد. انتخاب مطالعات در این بخش با در نظر داشتن اهداف مطالعه و جهت مرور منابع موجود صورت گرفت که طی آن، کلیه اطلاعاتی که در خصوص سرمایه اجتماعی، موضوع محلات، مفهوم اجتماعات محلی، نهادسازی جهت انسجام اجتماعی محلات، معیارها و شاخصه‌های محلات قدیم در خصوص کیفیت زندگی و تاب‌آوری اجتماعی که در سازمان‌هایی نظیر سازمان نوسازی، زیباسازی، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، معاونت برنامه‌ریزی و توسعه شهری و امور شورا، معاونت امور مناطق شهرداری تهران، مرکز مطالعات شهرداری تهران، وزارتخانه راه و شهرسازی، شرکت عمران شهرهای جدید، دفاتر تسهیل‌گری نوسازی و بازآفرینی شهری، معاونت معماری و شهرسازی مناطق، کمیسیون اجتماعی و شهرسازی شورای شهر، ستاد هماهنگی شورایاری‌ها و دبیرخانه ستاد راهبری مدیریت محله، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی تولید شده و به‌عنوان اسناد مصوب، در حد توان جمع‌آوری گردید.

در این فاز با مطالعه اسناد و بررسی‌های اکتشافی و عمیق، مشخص نمودن رویکرد نظری در مطالعات، فیش‌برداری از مطالعات و جمع‌بندی معیارها و شاخصه‌های بیان شده در مطالعات مرتبط با ظرفیت‌سازی نهادی در اجتماعات محله‌ای، لیست تکنیک‌های مورد استفاده، شاخص‌های تعیین شده، جمع‌بندی و در نهایت بر اساس مطالعات انجام شده و نتایج آنها چهارچوب کلی ابزار جمع‌آوری داده‌ها برای فاز دوم مطالعه به دست آمد. در واقع در این بخش پژوهشگر از طریق مطالعات اسنادی به این نتیجه رسید که محلات کلان‌شهر تهران به لحاظ ظرفیت‌سازی نهادی چه پتانسیل‌ها و چه ضعف‌هایی دارند و آیا مطالعات اثربخش در این زمینه صورت گرفته است یا نه. در همین راستا تلاش شد نادانسته‌ها و شکاف‌های مطالعاتی شناسایی و بر اساس آنها سؤالات اصلی مصاحبه‌نامه طراحی و در مصاحبه با صاحب‌نظران و متخصصان این سؤالات به‌عنوان خطوط کلی مصاحبه باز زیر دست پژوهشگر باشند.

در فاز دوم مطالعه، پژوهشگر بر آن شد که پس از جمع‌آوری داده‌ها که از جنس گفتار و تبدیل شده به متن خواهند بود از روش تحلیل محتوای عرفی استفاده نماید و کاوشی بر ذهن و معانی برساخته کنشگران و صاحب‌نظران عرصه اجتماعات محله‌ای در کلان‌شهر تهران انجام دهد. در این مرحله، رویکرد تحلیل محتوای عرفی یکی از مناسب‌ترین رویکردها

تشخیص داده شد. تحلیل محتوای عرفی معمولاً در طرحی مطالعاتی بکار می‌رود که اهداف آن شرح یک پدیده است. در این حالت پژوهشگران از به کار گرفتن مقوله‌های پیش پنداشته می‌پرهیزند و در عوض ترتیبی می‌دهند که مقوله‌ها از داده‌ها ناشی شوند.

خبرگان منتخب در نمونه مورد مطالعه به صورت هدفمند و از بین صاحب‌نظران این حوزه انتخاب گردید تا اطلاعات غنی را در این حوزه ارائه گردد. این افراد، شامل کسانی هستند که دانش دست اول و کافی در مورد ابعاد موضوع مورد مطالعه دارند. معیار اصلی در انتخاب نمونه‌ها در این مرحله میزان تعامل و تجربه زیسته نمونه با موضوع مورد مطالعه بوده است. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختارمند به روش انفرادی و رودرو استفاده گردید تمام مصاحبه‌ها با رضایت شرکت‌کنندگان ضبط شده و فرایند گردآوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا کرد.

جدول (۵). اطلاعات مصاحبه شوندگان

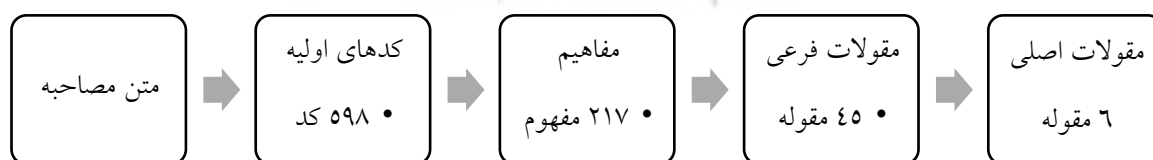
بخش اول: اطلاعات مصاحبه شوندگان و جزئیات مصاحبه					
ردیف	شغل، رشته و تخصص مصاحبه شونده	تاریخ مصاحبه	تخصص	مکان مصاحبه	طول مدت مصاحبه
۱	رئیس سابق دبیرخانه ستاد راهبری مرکزی مدیریت محله و عضو اسبق ستاد مرکزی شورایی‌ها	۱۳۹۹۰۸۲۰	جامعه‌شناسی	شهرداری تهران	۱ ساعت و ۳۷ دقیقه
۲	رئیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران	۱۳۹۹۱۲۱۱	برنامه‌ریزی شهری	شهرداری تهران	۴۵ دقیقه
۳	مدیر مطالعات معماری و شهرسازی مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران	۱۳۹۹۱۲۲۵	شهرسازی / توسعه محله‌ای	شهرداری تهران	۵۰ دقیقه
۴	کارشناس منطقه شهرداری	۱۳۹۹۰۸۲۴	شهرساز	تلکفرانس	۲۱ دقیقه
۵	کارشناس پژوهشی در شهرداری تهران	۱۳۹۹۱۱۱۹	جامعه‌شناس	شهرداری تهران	۴۳ دقیقه
۶	کارشناس برنامه‌ریزی شهری در شهرداری تهران	۱۳۹۹۱۱۰۷	برنامه‌ریزی شهری	شهرداری تهران	۱ ساعت
۷	استاد دانشگاه / جامعه‌شناس	۱۳۹۹۰۸۲۳	جامعه‌شناسی توسعه	تلکفرانس	۴۳ دقیقه
۸	استاد دانشگاه / جامعه‌شناس	۱۳۹۹۱۱۳۰	توسعه شهری	تلکفرانس	۱ ساعت و ۷ دقیقه
۹	استاد دانشگاه / مدیریت و برنامه‌ریزی شهری	۱۳۹۹۱۱۰۹	ظرفیت نهادی	تلکفرانس	۱ ساعت و ۱۲ دقیقه
۱۰	کشگر اجتماعی / عضو خانه‌های مدیریت محله	۱۳۹۹۱۲۱۲	مدیریت بحران	مکان عمومی	۴۱ دقیقه
۱۱	کشگر اجتماعی / مدیر محله / شورای اسبق	۱۳۹۹۱۰۲۵	ارتباطات	دفتر مدیر محله	۳ ساعت و ۴۵ دقیقه
۱۲	رئیس ستاد راهبری مدیریت محله	۱۳۹۹۱۲۲۵	-	شهرداری تهران	۱ ساعت
۱۳	دبیر شورایی محله	۱۴۰۰۲۲۳	ارتباطات	مکان عمومی	۱ ساعت و ۱۸ دقیقه
۱۴	استاد دانشگاه / پژوهشگر	۱۳۹۹۰۹۱۳	شهرساز	تلکفرانس	۴۱ دقیقه
۱۵	استاد دانشگاه / پژوهشگر	۱۳۹۹۱۲۱۲	اقتصاد	تلکفرانس	۵۱ دقیقه
۱۶	شورایار و عضو هیات امنای محله	۱۴۰۰۲۱۸	کشاورزی	شهرداری تهران	۴۸ دقیقه
۱۷	شورایار و عضو هیات امنای محله	۱۴۰۰۱۳۰	حقوق	منزل	۳۸ دقیقه
۱۸	شورایار و عضو هیات امنای محله	۱۴۰۰۱۳۱	علوم سیاسی	مکان عمومی	۲۱ دقیقه
۱۹	کارشناس ستاد راهبری مدیریت محله	۱۴۰۰۳۱۲	سیاست‌گذاری فرهنگی	تلکفرانس	۳۷ دقیقه
۲۰	استاد دانشگاه / پژوهشگر	۱۴۰۰۲۰۵	برنامه‌ریزی شهری	تلکفرانس	۳۳ دقیقه

رویکرد حاکم در طراحی سؤالات، فراتر از یک بررسی خطی، تمرکز بر پیچیدگی‌های تعاملات اجتماعی - نهادی در مقیاس محلی است. این سؤالات امکان فهم عمیق از مکانیزم‌های مشارکت، توانمندسازی و تحول اجتماعی را فراهم می‌کنند.

جدول (۶). مبنای طراحی سؤالات مصاحبه

سؤال اصلی	زیرمؤلفه‌ها	مؤلفه اصلی	ارتباط با اهداف	روابط متقابل مؤلفه‌ها
مفهوم ظرفیت‌سازی نهادی	توانایی نهادی، یکپارذگی نهادی	ظرفیت نهادی	شناسایی عناصر نهادی	تأثیرگذاری بر توسعه محله‌ای و اجتماع محلی
هدف ظرفیت‌سازی نهادی	ظرفیت‌سازی اجتماعی	توسعه محله‌ای	تبیین روش‌های ایجاد ظرفیت	رابطه مستقیم و دوسویه با ظرفیت نهادی
مراحل ظرفیت‌سازی نهادی	یادگیری نهادی، ترتیبات قانونی	ظرفیت نهادی	شناسایی پیش‌شرط‌ها	تعامل با حکمروایی محلی
موانع ظرفیت‌سازی	شبکه‌های محلی	اجتماع محلی	کشف حوزه تأثیر	رابطه غیرمستقیم و تدریجی
کارکردهای ظرفیت‌سازی	مشارکت شهروندی	توسعه محله‌ای	تحقق مدیریت مشارکتی	تأثیرگذاری متقابل بر ساختارها
کنشگران و ذی‌نفعان	کنشگران محلی	حکمروایی محلی	تجارب زیسته کنشگران	ارتباط مستقیم با اجتماع محلی
شبکه همکاری کنشگران	شبکه‌های محلی	اجتماع محلی	ساختار مدیریت شهری	تسهیل فرایندهای تصمیم‌گیری
پیشنهادات ظرفیت‌سازی	توسعه دارایی‌محور	توسعه محله‌ای	روش‌های ایجاد ظرفیت	بازتولید ساختارهای حکمروایی
عوامل مؤثر بر بستر مکانی	ساختار اجتماعی - فضایی	اجتماع محلی	پیش‌نیازهای ظرفیت‌سازی	ایجاد زمینه‌های مشارکتی
تأثیر بر توسعه شهری	یکپارذگی نهادی	ظرفیت نهادی	چارچوب ظرفیت‌سازی	تقویت انسجام اجتماعی

بعد از جمع‌آوری مصاحبه‌ها، تحلیل داده‌ها بر اساس رویکرد معرفی شده توسط گرانهمیم و لاندمن انجام گرفت. لذا در اولین گام، محقق پس از اجرای اولین مصاحبه بلافاصله و در همان روز مصاحبه‌ها را در نرم افزار واژه پرداز (ورد، ۲۰۱۷)^۱ وارد شد. در گام دوم متن مصاحبه‌ها توسط محقق و با دقت زیاد سه بار خوانده شد تا یک درک کلی از متن به دست آید. در گام سوم تمام متون مصاحبه‌ها خط به خط و کلمه به کلمه با دقت و صبر زیاد خوانده شد و کدهای اولیه استخراج شد. در گام چهارم محقق کدهایی را که از نظر معنا و مفهوم شبیه هم بودند و می‌توانست در یک دسته جای دهد را در یک طبقه قرارداد و نحوه ارتباط آنها را تعیین کرد. سپس در گام پنجم کدها و دسته بندی‌ها در طبقات اصلی که از نظر مفهومی جامع‌تر و انتزاعی‌تر هستند قرارداد و درونمایه‌ها استخراج شدند. در نهایت در جلسه ای مشترک تمامی فرایند تحلیل داده‌ها با تیم تحقیق (اساتید مشاور و راهنما) به اشتراک گذاشته شد و از نظرات ایشان بهره گرفته شد. در پایان، فرایند ساده تجزیه و تحلیل داده های کیفی این مطالعه را که شامل مقوله های اصلی، زیرمقوله ها و کدهای اولیه دسته بندی شده است را می توان به شرح زیر نشان داد که در ادامه به تفکیک تشریح می گردد.



شکل (۲). نمونه فرایند انتزاع از کد به مفهوم

ضمناً برای بالا بردن کیفیت نتایج معیارهای گویا و لینکلن نیز رعایت شد. لذا برای بالا بردن اعتبار^۲ پژوهش، اصل تنوع در نمونه گیری رعایت شد و مشارکت کنندگانی انتخاب شدند که از لحاظ ویژگی‌های جمعیت شناختی و تخصص بیشترین تنوع را داشته باشند، همچنین یافته های پژوهش در اختیار چند نفر از مشارکت کنندگان قرار گرفت تا نظرات خود را بیان

کنند و در نهایت به تایید همه آنها رسید. برای کسب قابلیت تاییدپذیری^۱ تحلیل داده‌ها و یافته‌های به‌دست‌آمده برای ۵ نفر محقق برجسته در زمینه تحقیق کیفی فرستاده شد تا آنها نیز نظرات خود را در رابطه با مراحل تحلیل و یافته‌ها بیان کنند. برای افزایش قابلیت اعتماد^۲ از نظرات تیم تحقیق طرح در جریان تحلیل و کدگذاری استفاده شد و در جلساتی که برگزار شد نظرات خود را بیان کردند. برای افزایش قابلیت انتقال پژوهش^۳ توصیف کاملی از کل روند پژوهش ارائه گردید، نقل قولهای شرکت کنندگان به‌صورت مستقیم و با تعداد زیاد آورده شد.

– کدبندی و استحصاء مقولات اصلی و فرعی:

پس از پیاده سازی و نوشتن متن کامل مصاحبه‌ها، واحدهای معنا، واحدهای معنای تلخیص شده و کدها تدوین شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی در ۶ مقوله اصلی، ۴۵ زیرمقوله و ۵۹۸ کد دسته‌بندی گردید که در ادامه به تفکیک تشریح می‌گردد.

۱- ظرفیت‌سازی نهادی به‌مثابه توانمندسازی با مشارکت ساختارمند

نخستین مقوله حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها تعریف ظرفیت‌سازی نهادی را بیان می‌کند. از نظر پاسخگویان سه ویژگی مدیریت مشارکتی، ساختارمند بودن و آموزش و توانمندسازی تعریف ظرفیت‌سازی نهادی هستند.

جدول (۷). مقولات اصلی، زیر مقولات و کدهای ظرفیت‌سازی نهادی به‌مثابه توانمندسازی با مشارکت ساختارمند

مقوله	زیر مقولات	کدها
ظرفیت‌سازی نهادی به‌مثابه توانمندسازی با مشارکت ساختارمند	مدیریت مشارکتی	تفویض اختیارات و مسئولیتها به عموم شهروندان، تبدیل اراده به اداره، حکمرانی شهری از طریق بخشهای خصوصی و محلی، اهمیت‌دادن به جامعه مدنی در اداره محله، درگیر ساختن عموم ذی‌نفعان در حوزه مدیریت بر اساس ظرفیتها، اداره سیستم محلی توسط شهروندان، اراده جمعی در اداره شهر، مشارکت محلی در حل مشکلات محله، فراهم کردن ساختارهایی برای مشارکت دادن مردم در حل مشکلات، تصمیم‌سازی مردم در امور محلی
	ساختارمند بودن	ساختار قانونی حقوقی، داشتن ساختار، برنامه و خروجی مشخص، قواعد، مقررات و رویه‌ها: نهادهای رسمی، رویه‌ها، باورها و اخلاقیات: نهادهای غیررسمی، تکاملی بودن نهادها
	آموزش و توانمندسازی	نو کردن آدمها، آموزش و تمرین مهارتها، آگاه شدن مردم و افزایش حس تعلق، دغدغه‌مندی نسبت به محل سکونت، افزایش سرمایه انسانی، ظرفیت‌سازی در سطح نیروی انسانی

از کدهای به دست آمده از محتوی مصاحبه‌ها می‌توان دریافت که: بارزترین ویژگی تعریف ظرفیت‌سازی نهادی در اجتماعات محله‌ای، سه مقوله اصلی: مدیریت مشارکتی، ساختارمند بودن و آموزش و توانمندسازی می‌باشد.

۲- عناصر، کنشگران و سازمان‌های مداخله‌گر در توسعه محله مبنا

دومین مقوله عمده حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها به ی نفعان و سازمان‌هایی اشاره دارد که در ظرفیت‌سازی یا اجرا و عملیاتی سازی آن نقش دارند. اگرچه تفکیک و مرزبندی این سه عنصر گاهی دشوار است؛ اما در سه زیرمقوله مؤسسات و نهادهای غیردولتی، مؤسسات و نهادهای دولتی و کنشگران مردمی (فردی) دسته‌بندی شدند.

جدول (۸). مقولات اصلی، زیر مقولات و کدهای عناصر، کنشگران و سازمان‌های مداخله‌گر

مقوله	زیر مقولات	کدها
عناصر، کنشگران و سازمان‌های مداخله‌گر در توسعه محله مبنا	مؤسسات و نهادهای غیردولتی	سندیکا، سمن‌ها، ان جی اوها، خیریه‌های محلی، اصناف، تجار، بازرگانان، مامزاده، نهادهای دینی، حسینیه‌ها، هیئت‌های مذهبی، مساجد، فضاهای عمومی شهری، فضاهای تفریحی محله، پاتوق‌های محلات، اجتماعات محلی، کافه، سینما، کتابفروشی، پایگاه فرهنگی، مراکز ورزشی، بازارهای روز، فضاهای آموزشی، خانواده، گروه‌های مجازی، نهادهای عمومی و خصوصی در نقش بازیگران عرصه مشارکت، شورایی‌ها

1 Confirmability

2 Dependability

3 Transferability

مؤسسات و نهادهای دولتی	شهرداری، آموزش و پرورش، مدرسه، پلیس، نیروهای نظامی، بسیج، سازمان تبلیغات، وزارت صنعت و معدن، سازمان‌های آب و برق، جهاد کشاورزی، وزارت مسکن، کادر درمانی بهداشتی، دستگاه‌های خدماتی امدادی، مددکاری، بهزیستی، مافیاهای پسماند، کمیته امداد
گنشگران مردمی (فردی)	گروههای قومی، جوانان محله، تحصیلکرده‌های بیکار محله، نخبگان و تحصیلکرده‌ها، پیشکسوتان، سالمندان، ریش‌سفیدها، زنان، زنان خانه‌دار، ورزشکارها، امام جماعت محله، مدیر محله، مسئولین ساختمان‌ها، دست فروش‌ها، صاحبان کسب‌وکار محله، کاسبین و معتمدین به‌عنوان مراجع و منابع محله، بساز بفروش‌ها

۳- چالش‌ها و موانع ظرفیت‌سازی نهادی

سومین مقوله اصلی به دست آمده از تحلیل مصاحبه‌ها به موانعی اشاره دارد که در فرایند ظرفیت‌سازی نهادی اختلال ایجاد می‌کنند و با ایجاد چالش آن را از مسیر خود خارج می‌کنند.

جدول (۹). مقولات اصلی، زیر مقولات و کدهای چالش‌ها و موانع ظرفیت‌سازی نهادی

مقوله	زیر مقولات	کدها
ظرفیت‌سازی نهادی	تمامیت خواهی دولت و عدم فرصت برای مشارکت ظرفیت‌های محلی	عدم تمایل حکومت مرکزی به مشارکت دادن مردم، تسلط دولت و نهادهای دولتی بر مشارکت نهادی، نابود کردن مشارکت توسط نهادهای رسمی، نگاه سطحی مسئولان به شکل‌گیری نهاد و مشارکت، عدم اعتقاد به ظرفیتهای محلی برای حل مسائل، حاکمیت ایدئولوژی توده‌ای، استبدادزدگی و عدم تمایل به تحول، استبدادزدگی و تمایل به تمرکزگرایی (تمامیت خواهی)، دخالت دولت و نهادهای رسمی، به رسمیت شناخته نشدن نهادهای عمومی از سوی دولت، عدم تمایل نهادهای دولتی به واگذاری قدرت به مردم، تمایل اندک به مشارکت مردم در سطوح کلان تر، تداوم نظام ارباب رعیتی در اداره شهر، اعتقاد به مشارکت مردم در قالب حرف تا عمل، تغییر قواعد بازی توسط دولت به نفع خودش، ضعیف بودن نهادهای اجتماعی تحت استیلای دولت مقتدر مرکزی، دسترسی ناعادلانه مردم به منابع ثروت و قدرت، جدا بودن نهادهای محلی از ساختارهای کلان تر
	تضاد منافع سازمان محلی با ظرفیت‌سازی نهادی در اجتماعات محله‌ای	ذی نفع بودن شهرداری از عدم مشارکت مردم، عدم تمایل شهرداری به مشارکت محلی و نهادهای محلی، شهرداری محور شدن مشارکت و خدمات رسانی به محلات، سنگ اندازی نهادهای رسمی برای مشارکتهای مردمی موفق، نهادهای رسمی موانع رشد ارگانیک کنشگران دغدغه مند، محدود شدن نهادهای مردمی از سوی نهادهای بالادستی، محدود شدن فعالیت نهادهای و سازمان‌های غیردولتی توسط دولت، فقدان نظرسنجی از مردم در انجام پروژه‌های شهری، به حاشیه رانده شدن مردم، به نتیجه نرسیدن نهادهای محلی به دلیل عدم همراهی نهادهای رسمی، وابسته بودن کنشگران محلی به نهادهای کلان، به حاشیه رفتن مقوله مشارکت توسط فعالیتهای دیگر
	فقدان ساختار سازمانی - اجرایی کارآمد	ارتباطات مردمی ضعیف کنشگران دولتی، اغتشاش کارکردی - عملکردی، ناتوانی مسئولان در عملیاتی سازی نهادهای محلی و مشارکت، برنامه‌ریزی از بالا، برنامه‌ریزی نامناسب و بودجه‌بندی بدون برنامه، نگاه تحمیلی از بالا به پایین، فقدان ساختار سازمانی، نبود شایسته سالاری، موازی کاری و تداخل وظایف، برنامه‌ریزی مشارکت توده‌ای نه هدفمند، مشکلات برنامه‌ریزی مشارکتی کارآمد، ناشیستگی مدیران، بروز و ظهور عینی اندک کنشگران دولتی در محلات، وجود کارشناسان فاقد قدرت تفکر و حل مسئله، فقدان کارشناسان قوی در بدنه مدیریت شهری، تنوع در سطح سواد و دانش، فقدان آموزش و توانمندسازی، استفاده صرف از آموزش مکتوب برای افزایش دانش، عدم تداوم در برنامه‌های ظرفیت‌سازی محله‌ای، فقدان ساختار اجرایی (نهادهای اجرایی - عملیاتی)، ورود افراد فاقد دغدغه محله به مناصب اجرایی، اهداف غیرمحلی داشتن برخی از نهادها، فقدان انتقال بین نسلی اطلاعات و برنامه‌ها، فقدان واحد تحقیق و توسعه، فقدان سیستم رصد و پایش، کاربردی نبودن حضور دانشگاه و نخبگان علمی در ترویج مشارکت، کوتاه بودن برنامه‌ها و دوره‌های مدیریتی
	موانع قانونی - حقوقی	خلا قانونی، ناپایداری قوانین، قوانین بالادستی، ناپایداری در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بالا دستی، عدم تأکید بر تکالیف و وظایف و تمرکز بر حقوق شهروندی، قانونی نبودن تلاش برای مشارکت دادن مردم، عدم تعریف ظرفیت‌سازی و مشارکت در قوانین، وجود حمایت‌های قانونی - حقوقی برای کنشگران دولتی، موانع اداری امنیتی، خطوط قرمز و ممانعت از اقدامات مشارکتی محله‌ای
	تعارض منافع و پتانسیل برنامه‌های مشارکت نهادی برای ایجاد فساد	مشارکت را به مثابه منبع درآمد دیدن، درک از مشارکت به مثابه دادن پول از سوی مردم، تقلیل مشارکت به مسائل مادی، ظرفیت‌سازی نهادی محلی: بستر فساد و رانت، رانتی بودن ساختار دولت و نهادهای مشارکتی رسمی، ایجاد رانت از طریق نهاد مشارکتی شوراباری، ورود مدیران فاسد به حوزه مشارکتی و نهادی، نگاه به مشارکت به عنوان هدف نه وسیله، گروههای فشار و تحمیل خواسته‌های خود، منفعت طلبی شوراباری‌ها، وجود قدرتهای موازی (مسجد، شوراباری و ...)، نمایندگی نادرست منافع عمومی از سوی نهادهای عمومی، تعارض منافع، مقاومت گروههای فشار و رانتیر در مقابل مشارکت شهروندان، لزوم رعایت تکنیکهای حفظ موقعیت و مناسبات قدرت، شوراباری مثال نقض نقش نهاد مدنی در دموکراتیزه شدن جامعه، لابی‌گری، نهادهای رسمی و اعمال فشار برای منافع خود، تبدیل معتمدین محلی به نمایندگان دولت: مشارکت منفعت طلبانه، عنصر سازمانی شدن سرای محله به جای عنصر محله‌ای، قدرت طلبی و تلاش برای قدرتمند شدن، قدرت

داشتن برنامه‌ریزان شهری و وابستگی آنها به مدیران شهری، همکاری نهادهای رسمی و غیررسمی با شهرداری برای رسیدن به منافع		
عدم وجود نهادها و سازمان‌های کنشگر در همه محلات، عدم نیاز همه محلات به ظرفیت‌سازی (یکسان دیدن شهر)، عدم توجه به بسترهای محلات (نگاه یکجانبه به همه محلات)، یکسان بودن نظام خدمات رسانی و ساخت و ساز در همه محلات، یکسان بودن قواعد بدون توجه به ظرفیتهای محلات، عدم همخوانی فعالیتها با نیازهای مردم، عدم توجه به نقاط مشترک کنشگران، عدم جذب همه اقشار و مخاطبان، عدم وجود نهادها در همه محلات، نهادسازی تحمیلی بدون فراهم کردن بسترها، نبود امکانات مشارکت و فعالیت برای همه گروهها، دامن زدن به منازعات محله، آشفته شدن فضای مشارکت و نهادسازی، شهرسازی	نهادسازی تحمیلی بدون توجه به بسترهای محله	
تفاوت تئوری با عمل در مشارکت، وارداتی بودن مفهوم ظرفیت‌سازی، بومی نشدن مفهوم ظرفیت‌سازی، عدم شمول همه نهادهای موجود در تعریف نهاد، ابهام در مفهوم مشارکت مردم در اداره شهر، متفاوت بودن مفهوم برنامه‌ریزی محله‌ای از مفهوم جهانی آن، مدرن نشدن نهادهای سنتی، عدم پیوند دانش سنتی به ادبیات مدرن مشارکت	عدم بومی سازی ظرفیت‌سازی نهادی	
ضعیف بودن همکاریها، فقدان خاصیت هم افزایی در ذی‌نفعان و کنشگران، اثربخش نبودن تعاملات و همکاریها، تداخل وظایف و اقدامات، فقدان مرزهای مشخص بین وظایف کنشگران، تعاملات اندک در میان شهروندان، قانونی و شفاف نبودن روابط بین کنشگران، فقدان چارچوب شفاف وظایف و تعاملات، قانونمند و نهادینه نبودن تعاملات، فقدان شبکه های همکاری (شبکه ای کار نکردن)، پرستیژی بودن رقابتها، تعاملات غیرمستمر (مقطعی)، جزیره ای کار کردن	فقدان شبکه تعاملات یکپارچه و منسجم	
کمبود اعتماد به کنشگران دولتی، وجود اندکی سرمایه اجتماعی و پتانسیل در کنشگران، بی اعتمادی اجتماعی، فقدان حس تعلق نزد مردم، تأثیر اندک مشارکت مردم در تصمیمگیریها و بی رغبت شدن مردم، روابط و تعلق اجتماعی پایین در محلات، فقدان سرمایه اجتماعی مبتنی بر مکان بدلیل اجاره نشینی مردم، اجاره نشینی و فقدان احساس تعلق در پی جابجاییهای مکرر، عدم تمایل مردم به مشارکت در امور وابسته به نهادهای دولتی، کاهش حس تعلق به محله بدلیل مشکلات اقتصادی، فقدان هویت و سرمایه اجتماعی مکان، انبساط پایین، اعتماد پایین مردم به مشارکت و نهادهای مربوطه، فقدان اعتماد به دولت و نهادهای وابسته، رسمی کردن نهادهای غیررسمی: احساس سواستفاده و کاهش مشارکت مردم، رسمی کردن نهاد غیررسمی: افزایش انتظارات مردم	پایین بودن سرمایه اجتماعی	
فقدان بلندمدت نگرش مردم، نارضایتی مردم و گریزان بودن از مشارکت و حس تعلق محله‌ای، گریزان بودن افراد مؤثر محله نهادهای مشارکتی، مشارکت پایین از سوی مردم، عدم باور مردم به نقش تعیین کنندگی خویش، دنبال منجی بودن به جای کنشگری، ندیدن تأثیر رای دادن توسط مردم، تمایل شهروندان به ناشناخته ماندن و دوری از تعامل، رویگردانی مردم از مشارکت بدلیل فقدان اعتماد، تلقی مردم از نهادهای محلی به عنوان ساختارهای قدرت، نگرشهای منفی نسبت به کارهای داوطلبانه، تلقی نهادهای محلی به عنوان ابزار کنترل اجتماعی، عدم تمایل مردم به مشارکت به دلیل ایدئولوژیک و سیاسی بودن نهادها، فقدان مشروعیت و گریزان بودن مردم از مشارکت، عدم تمایل مردم به مشارکت با وجود سازمان‌های متولی (شهرداری)، عدم رغبت مردم به مشارکت در انتخابات شوراییها	دانش مشارکتی پایین شهروندان	
ماهیت شهرنشینی مدرن: جدا کننده انسانها، بافت اجتماعی نامتجانس، موقتی و متنوع تهران، سکونت ناخواسته، تنوع فرهنگی و هویتی به دلیل مهاجرت و جابجایی مردم، توزیع ناعادلانه خدمات و جابجایی شهروندان در بین محلات، فقدان امنیت روانی و فکری مردم، شناور بودن جمعیت شهری (عدم استقرار دائم)، دشواری حس تعلق مکانی یا فضایی در پی جابجاییهای درون شهری، کوچ نشینی درون شهری، جدایی محل زندگی و محل کار: مانع کنشگر شدن، فقدان ثبات ساکنان محله‌ای، تمیزه شدن اجتماع، ناهمگنی قومی و مذهبی تهران	بافت اجتماعی نامتجانس	
دغدغه نبودن توسعه محلی برای مردم، تلاش روحانیون برای پررونق کردن مسجد تا حل مسائل محله، تمامیت خواه بودن مردم، توجه مردم به منافع کوتاه مدت، زودبازده و ملموس، ترجیح منافع فردی بر جمعی، نمایندگی منافع شخصی از سوی کنشگران فردی، تضاد منافع کنشگران فردی، پیروی از امیال و منافع شخصی کنشگران فردی، فقدان توافق ذهنی و فکری برای رسیدن به منفعت مشترک، منفعت طلبی کنشگران و بی نفعان محلی	منفعت طلبی کنشگران	
انطباق محلات با محدوده های رسمی تا عرفی، مغایرت شهرنشینی مدرن با محله گرایی، وجود مفهوم محله روی کاغذ نه در واقعیت، عدم توجه شهروندان به مؤلفه های زندگی محلی، فقدان ویژگیهای (سازوکارهای) محله در همه محلات شهر، از بین رفتن هویت محله‌ای در تهران، فقدان پاتوقهای محلات، توجه به محله به عنوان واحد اجتماعی در قالب حرف، برنامه‌ریزیهای شهری بر مبنای خیابان و بلوک، یکسان شدن نهادهای کالبدی	کمرنگ شدن هویت محله‌ای	
مشارکت دادن مردم در مسائل جزئی تر، مشارکت خواهی از مردم در مواقع اضطراری، توجه به دیدگاه شهروندان در سیستم اداره شهر، توجه به دیدگاههای مردم در تصمیم‌گیریها، نظارت و ارزیابی مستمر و اعمال تغییرات در سطوح مختلف، سیاست‌گذاری و اجرا، واگذاری برخی مسوولیتها به مردم و نهادهای غیردولتی توسط دولت، استفاده از مدیران موفق و کاربلد برای نهادهای ظرفیت ساز، افزایش اختیارات نهادهای مشارکتی خرد، ظرفیت‌سازی نهادی محلی، ایجاد مدیریت محله	تقویت نقش نهادهای متولی ظرفیت‌سازی و ایجاد زمینه مشارکت	

۴- پیش نیازهای ظرفیت‌سازی نهادی

از کدهای به دست آمده از محتوی مصاحبه‌ها می‌توان دریافت که؛ برای موفقیت در پروسه ظرفیت‌سازی نهادی باید پیش زمینه‌ها و پیش شرط‌هایی فراهم باشد تا جریان عملی مشارکت و ظرفیت‌سازی تحقق یابد. یافته‌های پژوهش در این زمینه در ۸ زیرمقوله دسته بندی شد که در ادامه ارائه می‌شوند.

جدول (۱۰). مقولات اصلی، زیر مقولات و کدهای پیش نیازهای ظرفیت‌سازی نهادی

مقوله	زیر مقولات	کدها
ظرفیت‌سازی نهادی	پذیرش ظرفیت‌سازی نهادی توسط حاکمیت کلان	تحقق مدل مدیریت مشارکت، کاهش تصدی‌گری شهرداری، حمایت مالی نهادهای اجرایی و حاکمیتی، شکل‌گیری عزم و اراده توسعه محله مبنا در سطح کلان، تغییر ذهنیت کلان نسبت به اهمیت مشارکت مردم، مشاهده اهمیت‌دادن به مردم در کنشهای عملی مسولین، ظرفیت‌سازی در سطح نظام کلان، نظارت و هدایت کلان، ضرورت درک اهمیت مشارکت توسط مسولین، بسترسازی شکل‌گیری نهادهای توسط مسولان، عدم دخالت مدیریت شهری در نهادهای مشارکتی، ضرورت توجه به مشارکت بر اساس شرایط کشور، بکارگیری مدیران دارای قدرت تعامل با مردم محلی، واگذاری امور اجرایی به مردم و نظارت و پایش آنها، ضرورت رشد مشارکت در همه شهر
	تکمیلی دیدن برنامه‌ریزی و مشارکت	نگاه بلندمدت به آموزش و توانمندسازی و نتیجه گرفتن در نسل‌های بعد، توجه به تکاملی بودن فرایند مشارکت و عدم تعجیل در آن، توجه به پیامدهای مشارکت برای نسل‌های آیندگان، آغاز کار با پروژه‌های کوچک مشارکتی، آغاز مشارکت از ساختمان و تسری آن به محله
	آموزش مشارکت	آموزش مشارکت از مدرسه، آموزش ظرفیت‌سازی و توسعه محلی در کتب درسی، آگاه‌سازی مردم از پیامدهای مثبت توسعه محلی، آموزش و آگاهی‌بخشی برای رسیدن مردم به ضرورت مشارکت، استفاده از مؤسسات و نهادهای متخصص برای آموزش، فرهنگ مشارکت، آموزش از طریق رسانه‌های اجتماعی و دیداری - شنیداری، آموزش و فرهنگ‌سازی برای ترغیب مردم به مشارکت، آموزش مشارکت از طریق بازی نقش، استفاده از ابزارهای آموزشی و نمایشی، آموزش و تبلیغات، اطلاع رسانی
	تغییر نظام نگرشی مردم	تلاش برای تغییر نگرش شهروندان، تبیین کارکردهای مشارکت برای مردم، تغییر نظام انگیزشی مردم برای مشارکت کردن، اطلاع‌رسانی و تبیین پیامدهای مثبت مشارکت، استفاده از نظریه بازی برای برانگیختن مردم برای مشارکت، تغییر ذهنیت انسانها برای کار گروهی و مشارکت
	سنت شکنی و آمادگی مقابله با دیدگاههای مخالف	کنار گذاشتن کلیشه‌ها، شکستن تابوها و موانع، پیش‌بینی خطرات احتمالی، آمادگی مواجه با سنت‌گرایان مخالف، تقویت مهارتهای حل تعارضات و گفتگو با مخالفین
	شناسایی نیروهای محلی توانمند	شناسایی افراد دارای اعتبار و اعتماد اجتماعی، یافتن چهره‌های سرشناس و کاریزما در محله، شناسایی چهره‌های سرشناس متولد محله، استفاده از نیروهای دارای توان رسانه‌ای، شناسایی ذی‌نفعان و کنشگران اصلی محلی، شناسایی نخبگان و معتمدان مذهبی، سیاسی و اقتصادی محلات، شناسایی معتمدین با فرایندی کارشناسانه، استفاده از افراد دارای سابقه سکونت، شناسایی نیروهای خوشنام محلی، پیدا کردن شهروندان فعال و دارای ایده، بکارگیری تسهیلگران قوی و حرفه‌ای، شناسایی کنشگران و فعالان محله، شناسایی آدمهای بومی، شناسایی چهره‌های تأثیرگذار محیطی، شناسایی معتمدین و چهره‌های تأثیرگذار محلات
	شکل‌گیری تعاملات سازنده بین کنشگران	شکل‌گیری شبکه‌های ارتباطی، رقابت سالم، اثربخش بودن روابط و همکاریها، همکاری مستمر، سازنده بودن رقابت، سنجش پذیربودن روابط و همکاریها، سرمایه اجتماعی فاکتور اصلی ظرفیت‌سازی، استفاده از فضای مجازی به‌عنوان بستر تعاملات و ارتباطات
	جمع‌گرایی	دیگرخواهی، اولویت یافتن منافع آتی بر منافع آتی، اولویت یافتن منافع جمعی بر منافع فردی و فرصت طلبی، تقدم یافتن منافع اجتماعی بر منافع سیاسی، اهمیت جوشیدنی و دلی بودن مشارکت

۵- راهکارهای (پیشنهادها) ظرفیت‌سازی نهادی

پنجمین مقوله عمده مستخرج از داده‌های مصاحبه‌ها به راهکارها و پیشنهاداتی اشاره دارد که مصاحبه‌شوندگان برای ظرفیت‌سازی نهادی بیان داشتند. این راهکارها هم سطح کلان و نهادهای رسمی را در برمی‌گیرند و هم سطح خرد و کنشگران مردمی.

جدول (۱۱). مقولات اصلی، زیر مقولات و کدهای راهکارهای (پیشنهادها) ظرفیت‌سازی نهادی

مقوله	زیر مقولات	کدها
راهکارهای (پیشنهادها) ظرفیت‌سازی	طراحی و اجرای برنامه‌های مشارکتی	استفاده از الگوی فرهنگ‌سازیهایی موفق در سایر حوزه‌ها، استفاده از تجارب کشورهای دیگر، ارزیابی و آسیب‌شناسی اقدامات گذشته، مطالعه و تعیین اجزای سیستم محله محور، انسجام دادن به مشارکتهای مردمی، نظارت و پیگیری روندهای اجرایی در محلات، واقع‌بینانه و امکان پذیر بودن اهداف و برنامه‌ها، وجود چشم‌انداز و اهداف روشن، تقویت دستگاههای اجرایی، نظارت بر اجرای سیاست، نظارت بر اجرای قوانین، اجرای دقیق آیین نامه‌ها، تدارک منابع مالی مناسب، تقویت بودجه، بودجه‌ریزی مشارکتی، بودجه‌ریزی محله مینا، پیوند دادن نخبگان محلی با مدیریت شهری، پیوند شورایی‌ها با نهادهای اجرایی (نظارت بر اجرا)
	طراحی و بازنگری قوانین و آیین نامه‌ها	تدوین ساز و کار قانونی نهادسازی مشارکتی، انعطاف‌پذیر شدن قواعد و مجریان، پاسخگو کردن ارگانها و نهادها، ایجاد شفافیت در سازمانها و نهادها، شفاف سازی در مورد محدوده اختیارات مشارکت و تصمیمات مردم مینا، تعیین وظایف و اختیارات قانونی نهادهای مشارکتی، تصویب قوانین جامع و تأثیرگذار، طراحی مکانیزمهای جلوگیری از سوءاستفاده‌های عمومی از نهادهای مدیریت محل، سطح بندی مناصب و ترفیع بر اساس حضور در مناصب قبلی، تأکید بر پیشرفت سلسله مراتبی در سطوح اجرایی و مدیریتی، تأکید بر جایگاه شورا در جوامع محلی در قوانین جدید، بازتعریف نقش نهادهای عمومی و دولتی، تغییر و اصلاح نهادهای متولی ظرفیت‌سازی محله‌ای، تدوین قوانین و آیین نامه‌های شفاف و کاربردی، بازنگری در قوانین مربوط به شورا و شورایی‌ها، دادن اختیارات بیشتر به شورایی‌ها، ایجاد چارچوب‌های قانونی و حقوقی، ایجاد اداره افزایش سرمایه انسانی، اصلاح و تغییر قوانین مربوط به مشارکت، اصلاح نظام انتخابات محلی، بازنگری در آیین نامه‌ها
	تقویت نقش پرورشگری نهادهای دولتی	مدیریت تعارض بین شهروندان، توجه به نقش مشاورانه و تسهیلگرانه نهادهای رسمی، تلاش برای ایجاد رهبران محلی آینده نگر، تربیت رهبران آینده نگر، تلاش برای تبدیل شهرنشین به شهروند، ایجاد اتاقهای فکر و ایده پردازی، کناره گیری تدریجی نهادهای رسمی از فرایند مشارکت شهروندان، کارآفرینی برای شهروندان، ایجاد نهاد محله تا زمان مستقل شدن، تسهیلگری و کمک به شکل‌گیری، پرورش گری
	نیازسنجی محله مینا	ظرفیت‌سازی برای مناطق مسئله دار و نیازمند، تیپولوژی و سنخ شناسی محله‌های تهران، آغاز مسئله محورانه مشارکت، توجه به اصل مساله محوری، شناسایی نقاط ضعف و قوت محله، شناسایی ظرفیت و نیازها و چالشها، شناسایی دقیق نیازهای هر محله، محلی کردن موضوعات، شناسایی محلات نیازمند
	محله محور بودن برنامه‌ریزی مشارکت	محله محور کردن تصمیمات و سیاستها، نسخه نویسی جدا برای هر محله، شناخت مشخصات دموگرافیک و آموزش مبتنی بر آن، ارائه راهکارهای اختصاصی برای تیپ های محلی، تجویز نسخه محله بر اساس ویژگیهای فرهنگی محله، عدم برخورد یکسان با همه محلات، محله محور بودن نیازها (تفاوت نیازها در محلات)، پیدا کردن عناصر مشترک هر محله برای سیاست گذاری، توجه به نیاز، اقتضا و پتانسیل محلات (بسترمند بودن تصمیمات)، توجه به سابقه و پیشینه افراد برای مشارکت توجه به میزان تحصیلات و دانش مخاطب، توجه به جامعه مخاطب (زن، مرد، سالمند)
	بکارگیری ظرفیتهای مشارکتی محله	استفاده از منابع موجود، شناسایی ظرفیتهای و داراییهای زیرساختی هر محله، شناسایی ظرفیتهای و توانمندسازی نقاط ضعف، استفاده از فرصتها و تهدیدهای محلی، استفاده از ظرفیتهای سنتی و مذهبی، استفاده از مکانیسم کنترل و بزرگی کردن و حل مسئله توسط ریش سفیدان، لزوم توجه به ظرفیتهای جامعه مدنی، استفاده از ظرفیتهای مساجد و اماکن مذهبی، استفاده از ظرفیتهای محلات و رسانه‌ها، شناسایی و استفاده از تحصیلکردگان و باسوادان محلی، استفاده از پتانسیل افراد بزرگ شده و دارای حس تعلق به محله سابق، استفاده از افراد دارای تمکن مالی، استفاده از ظرفیت سالمندان و بازنشستگان، استفاده از پتانسیل مشارکت بیکاران، استفاده از طبقه متوسط، استفاده از نیروی انسانی (متخصصان و تحصیلکردگان)
	برنامه‌ریزی از پایین به بالا (محله مینا)	انتخاب نماینده محله‌ای، دموکراتیک بودن انتخابها و گزینشها، درگیرکردن دموکراتیک مردم و ارائه بازخورد و نتایج، سیاست‌گذاری توسط نهادهای محلی، واگذاری امور در سطوح مختلف به مردم، کوچک سازی، خردکردن سطوح تصمیم‌گیری، نظرخواهی از مردم برای تصمیم‌گیری، دادن اختیارات بیشتر به نهادها و ارگانهای مربوطه، واگذاری واقعی امور به مشاوران و شهروندان محلی، تعیین اولویت پروژه‌ها توسط محله، مدل مشارکت محله محور مردم مینا، وسیع نگری در انتخابها و اختیارات، دینامیک بودن نقشهای کنشگران در طول زمان، تعریف نقشهای سیال برای کنشگران در طی مراحل مختلف، کنار گذاشتن سیاست‌گذاری دستوری، واگذاری امور به مردم و کنار گذاشتن نهادهای رسمی و دولتی، برداشتن نگاه تحمیلی از بالا به پایین، دادن اختیار بیشتر به مردم برای مشارکت، متناسب سازی سطوح مختلف تصمیم‌گیری از پایین به بالا، تشکیل پارلمان محله‌ای نسبتاً مستقل، ورود خانه‌ها به پارلمان محله‌ای، سازماندهی مدیریت محله‌ای
	اعتمادسازی	اعتمادسازی کارکنان، ایجاد رضایت و مشروعیت سطح کلان نزد مردم، تلاش برای جلب اعتماد مردم، توسعه فضاهای عمومی برای شکل دادن به اعتماد و جامعه مدنی، اعتماد بیشتر در نهادها و مشارکتهای غیررسمی، اعتمادسازی، جلوگیری از ورود افراد با علایق شخصی و گروهی
	تدارک بستر گفتگوی مشارکت محور	گفتگو و دیالوگ عقلانی، استفاده از مشوق و کاهش هزینه‌های مردم در قبال مشارکت، ایجاد مکانهای مستقل برای حضور همه اقشار محله، ترویج گفتگو و ایجاد فضاهای عمومی گفتگو، ایجاد گفتگو بین همه کنشگران و بازیگران عرصه مشارکت، شناسایی مکانهای استراحت و گفتگوی ساکنان محلی و سالمندان، طراحی چارچوبی برای ارائه منافع مشترک شهروندان

تقویت حس تعلق محله‌ای	تقویت حس تعلق مردم به مالکیت‌های شهری (کوچه، آسفالت و ...)، سکونت بالای ۵ سال برای شکل‌گیری حس تعلق محلی، تقویت هویت محله‌ای، ایجاد حس تعلق به محله، تلاش برای نزدیک کردن محل کار و زندگی، توجه ویژه به ساکنان دائمی محلات، پیدا کردن وجوه مشترک فرهنگی مردم در محلات جدید
پیوند سنت و مدرنیته در ظرفیت‌سازی نهادی	بروز رسانی سیستم مناسبات محلی، بازگشت به اصل هوشمندی جامعه و رسیدن جامعه به تعادل بدون مداخله، استفاده از مکانیزم‌های مدرن برای بازیابی مناسبات محلی، مهندسی مجدد ظرفیتهای گذشته، وجود حس تعلق و مشارکت در فرهنگ گذشته، تلاش برای احیای نهادهای غیررسمی گذشته، تضعیف کارکرد نهادهای سنتی و استفاده از تحولات مدرن، شکل دهی محله یا بازیابی محله متناسب با نیازهای روز، پیوند آموزه های سنتی با آموزه های جدید، مدرنیزه کردن برخی ظرفیتهای سنتی مشارکت (مسجد)، بازگشت به ساختار فضایی و کهن شهری

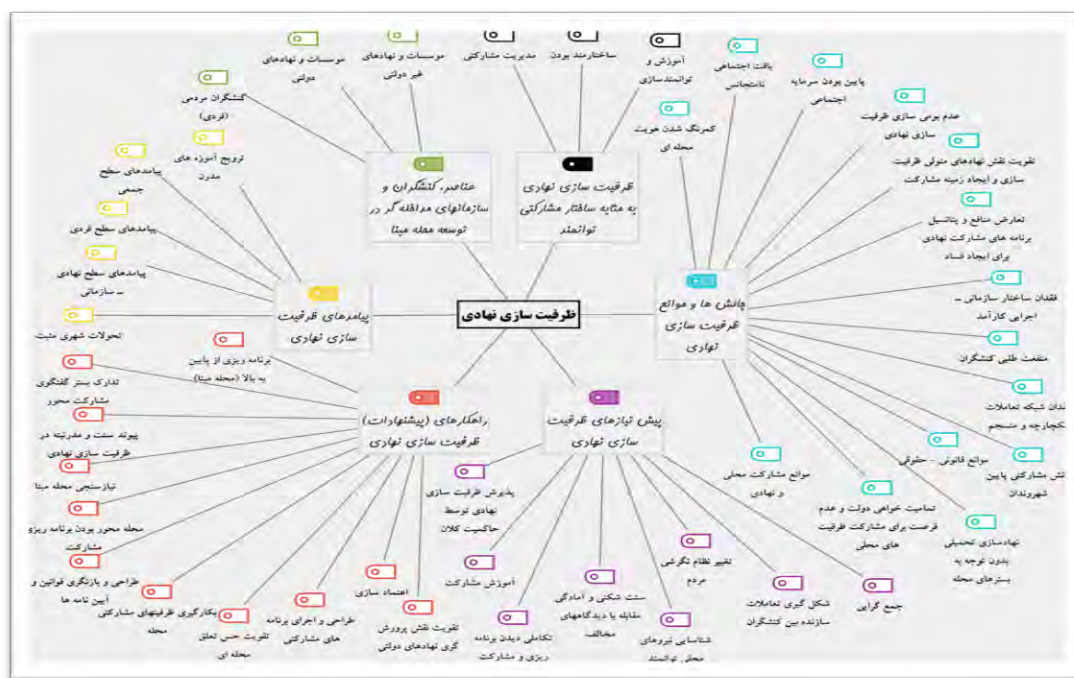
۶- پیامدهای ظرفیت‌سازی نهادی

ششمین و آخرین مقوله عمده پژوهش به پیامدهای ظرفیت‌سازی نهادی مرتبط است. اگرچه این فرایند برخلاف اهداف و رویه‌هایش چندان موفق نبوده است، اما اجرای آن دستاوردهایی داشته و می‌تواند با اجرای موفق، این پیامدها را بیشتر تحقق بخشد.

جدول (۱۲). مقولات اصلی، زیر مقولات و کدهای پیامدهای ظرفیت‌سازی نهادی

مقوله	زیر مقولات	کدها
پیامدهای ظرفیت‌سازی	پیامدهای سطح فردی	احساس اهمیت داشتن، لذت بردن، احساس مفید بودن، استقلال داشتن کنشگران فردی
	پیامدهای سطح جمعی	تو جمع بودن، دیده شدن، افزایش ظرفیت مردم برای مشارکت، هویت دار بودن، شبکه دار بودن، اعتمادسازی، اطمینان سازی، اهمیت یافتن حس تعلق محلی، هویت دادن ساکنان به شهر و محله، ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی: حوزه تأثیرگذاری کنشگران، کنشگران و منابع آنها، منبع برقراری ارتباطات
	پیامدهای سطح نهادی - سازمانی	نقش حمایتی و بسترسازی سازمان‌های رسمی و دولتی، فراهم کردن امکانات مادی، سیاست‌گذاری، داشتن پشتیبانی و قدرت لجستیک، ارائه خدمات، فراهم کردن امکانات لجستیک و پشتیبانی، داشتن قدرت و امکانات مادی، تصمیم‌گیریهای قانونی توسط نهادهای غیررسمی، ارائه خدمات اجرایی، ترکیبی بودن حوزه تأثیر کنشگران، کمک شناختی و پژوهشی، آموزش و توانمندسازی، ایجاد اعتماد، برقراری ارتباطات، جذب مشارکت
	ترویج آموزه‌های مدرن	هویت یابی، رسیدن به ساختاری دموکراتیک، برآمدن دموکراسی از دل نهادهای مشارکتی، جلوگیری از اتمیزه شدن اجتماع، نهادسازی، مشارکت
	تحولات شهری مثبت	سلامتی محله، کاهش آلودگی‌ها، گسترش فضای سبز، کاهش هزینه‌های شهر، کاهش جابجایی درون شهری، افزایش بهره‌وری، اثرگذاری اقتصادی - اجتماعی

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها، ۶ مقوله اصلی درباره ظرفیت‌سازی نهادی را به دست داد که از ترکیب ۴۵ زیرمقوله تشکیل شدند. خلاصه این نتایج در شکل (۳) آمده است.



شکل (۳). جمع‌بندی انتزاع مفاهیم مرتبط با مقولات در مصاحبه‌ها

-تحلیل روابط بین مقولات در ظرفیت‌سازی نهادی محله مبنا

اکنون با توجه به نتایج بدست آمده، فرایند ظرفیت‌سازی نهادی را می‌توان در سه مرحله اساسی زیر تبیین کرد:

-مرحله نخست، آمادگی، شامل پیش‌نیازهای حیاتی است که بستر اصلی ظرفیت‌سازی را فراهم می‌کند. در این مرحله، تغییر نگرش شهروندان، پذیرش حاکمیتی و آموزش مشارکتی از اهمیت راهبردی برخوردار است. این پیش‌نیازها نقش کلیدی در شکل‌دهی به فرایند ظرفیت‌سازی دارند و بدون آنها، هرگونه تلاش برای مشارکت محلی با شکست مواجه خواهد شد.

-در مرحله دوم، اجرا، مدیریت مشارکتی و ساختارمندسازی محله رخ می‌دهد. در این مرحله، نهادهای دولتی و غیردولتی با کنشگران محلی تعامل می‌کنند و زمینه برای توانمندسازی اجتماعات محلی فراهم می‌شود. این تعامل پیچیده نیازمند انعطاف‌پذیری و درک متقابل از ظرفیت‌ها و محدودیت‌های هر بازیگر است.

-مرحله سوم، تثبیت، شامل دستاوردهای فردی و پیامدهای اجتماعی است. در این مرحله، نتایج ظرفیت‌سازی نهادی آشکار می‌شود و بازخوردهای حاصل می‌تواند به بهبود مستمر فرایند کمک کند. پیامدهایی مانند تقویت سرمایه اجتماعی، افزایش حس تعلق محلی و ایجاد نهادهای مستقل از جمله دستاوردهای این مرحله هستند.

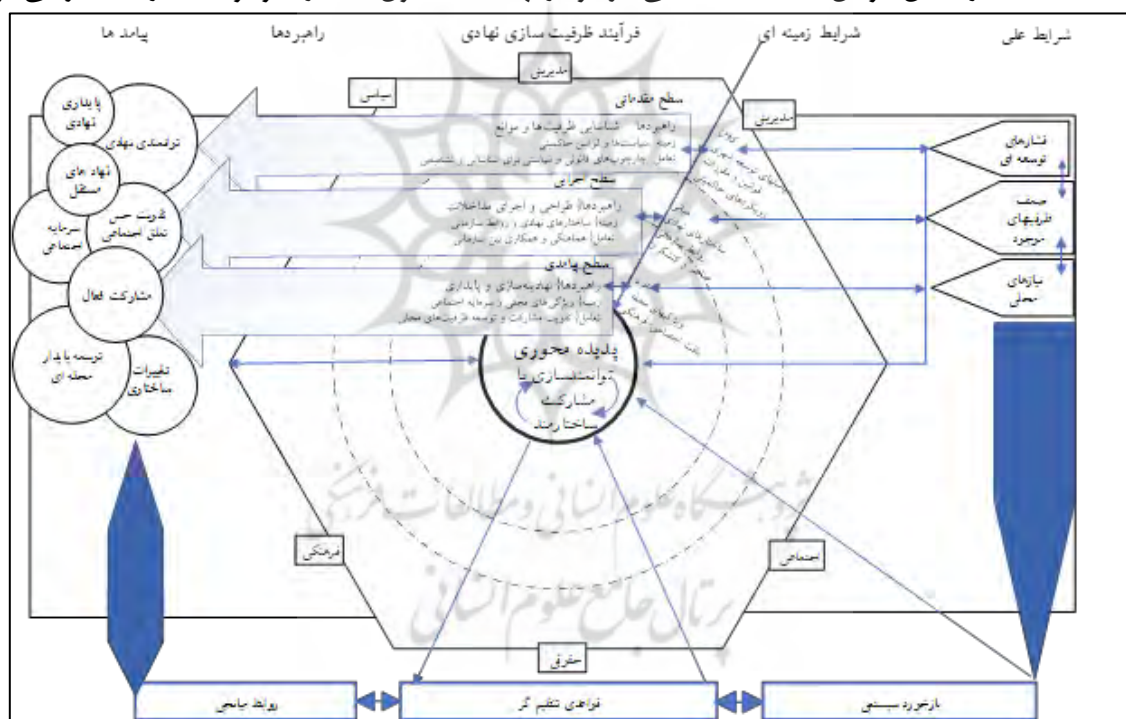
در نهایت، می‌توان گفت که ظرفیت‌سازی نهادی یک فرایند پویا و تکاملی است که نیازمند تعامل مداوم، یادگیری مستمر و انطباق با شرایط متغیر محلی است. موفقیت این فرایند به میزان همراهی و مشارکت تمامی ذی‌نفعان، از شهروندان محلی گرفته تا مدیران شهری، بستگی دارد. این روابط علی را می‌توان به شرح جدول (۱۳) ارایه نمود.

جدول (۱۲). روابط علی مقولات در ظرفیت‌سازی نهادی محله محور

مرحله	ورودی	فرایند	خروجی	پیامدها
پیش‌نیازها	تغییر نگرش	آماده‌سازی	بسترسازی	آمادگی اولیه
ظرفیت‌سازی	مشارکت	توانمندسازی	نهادسازی	توسعه سرمایه اجتماعی
پیامدها	بازخورد	تثبیت	کاهش هزینه‌ها	تحولات شهری مثبت

در پایان می‌توان، مدل پارادایمی "ظرفیت‌سازی نهادی" در اجتماعات محله‌ای با تأکید بر فرایند توسعه محله مبنا را که شامل پنج عنصر اصلی است را به شرح زیر ارایه نمود. این مدل پارادایمی شامل: پیش‌نیازها، مقوله محوری، شرایط زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها می‌باشد که در شکل (۴)، نشان داده شده است. این مدل نشان می‌دهد که چگونه فرایند ظرفیت‌سازی از تغییر نگرش مردم آغاز می‌شود، با مشارکت نهادهای مختلف پیش می‌رود و در نهایت به تقویت سرمایه اجتماعی و توسعه محلی منجر می‌گردد.

در این الگو، شرایط علی شامل نیازهای محلی، ضعف ظرفیت‌های موجود و فشارهای توسعه‌ای هستند که زمینه‌ساز تحول محسوب می‌شوند. این عوامل در تعامل با شرایط زمینه‌ای مانند بافت اجتماعی - فرهنگی، ساختار نهادی و سیاست‌های کلان، منجر به شکل‌گیری پدیده محوری یعنی "ظرفیت‌سازی نهادی تعاملی" می‌شوند. در مرکز الگو، ظرفیت‌سازی نهادی تعاملی قرار دارد که محصول تعامل شرایط علی و زمینه‌ای است. این پدیده محوری راهبردهایی مانند شبکه‌سازی نهادی، مشارکت‌سازی و یادگیری جمعی را در پی دارد. در نهایت، این راهبردها منجر به پیامدهایی چون توانمندی نهادی، توسعه پایدار محلی و تغییرات ساختاری می‌شوند. این پیامدها نشان‌دهنده تأثیر عمیق ظرفیت‌سازی نهادی بر سیستم اجتماعی هستند. این الگوی پارادایمی نشان می‌دهد که ظرفیت‌سازی نهادی یک فرایند پیچیده و چندبعدی است که از تعامل عوامل مختلف نشأت می‌گیرد و در نهایت به تحول ساختاری و توانمندسازی منجر می‌شود.



شکل (۴). الگوی پارادایمی ظرفیت‌سازی نهادی

این مدل مفهومی نشان می‌دهد که روابط سیستمی در سه سطح مقدماتی، اجرایی و پیامدی شکل می‌گیرند. در سطح مقدماتی، شرایط علی (شامل نیازهای محلی، فشارهای توسعه‌ای و ضعف ظرفیت‌های موجود) با شرایط زمینه‌ای (اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و حقوقی) در تعامل هستند. این تعامل منجر به شکل‌گیری پدیده محوری یعنی "توانمندسازی با مشارکت ساختارمند" می‌شود.

روابط میانجی در این سیستم از طریق بازخوردهای سیستمی و قواعد تنظیم‌گر عمل می‌کنند. این روابط میانجی نقش کلیدی در پیوند سطوح مختلف و تقویت حس تعلق اجتماعی دارند. در سطح اجرایی، راهبردها با تمرکز بر ظرفیت‌سازی نهادی و ایجاد نهادهای مستقل محلی عمل می‌کنند.

پیامدهای این سیستم در نهایت به توسعه پایدار محله‌ای، توانمندی نهادی و افزایش سرمایه اجتماعی منجر می‌شود. مشارکت فعال و پایداری نهادی به‌عنوان خروجی‌های اصلی این فرایند، خود به تقویت چرخه سیستمی کمک می‌کند. این تحلیل نشان می‌دهد که روابط در این مدل ماهیتی پویا، چندسطحی و بازخوردی دارند و نمی‌توان آنها را صرفاً به‌صورت روابط خطی و یک‌طرفه تفسیر کرد.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، که به بررسی و تحلیل ظرفیت‌سازی نهادی پرداخته شد، تلاش گردید که مولفه‌های اصلی و فرعی مربوط به این حوزه شناسایی و ارائه گردد. نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که ۶ مقوله اصلی: ظرفیت‌سازی نهادی به‌مثابه توانمندسازی با مشارکت ساختارمند، عناصر، کنشگران و سازمان‌های مداخله‌گر، چالش‌ها و موانع ظرفیت‌سازی نهادی، پیش‌نیازهای ظرفیت‌سازی نهادی، راهکارهای ظرفیت‌سازی نهادی و نهایتاً پیامدهای ظرفیت‌سازی نهادی قابل استحصال است که توسط ۴۵ زیرمقوله و ۵۹۸ کد دسته‌بندی تبیین می‌شوند.

نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که برای تحقق توسعه محله مینا، لازم است به چندین نکته کلیدی نظیر: توسعه دانش نظری، ارائه الگوی عملیاتی و روش‌شناسی نوآورانه، توجه نماییم. این نکات باعث می‌شود که بستری مناسب برای تحقق توسعه محله مینا و ظرفیت‌سازی نهادی فراهم گردد. لذا تعهد به درک عمیق از پویایی‌های محلات و توجه به ابعاد مختلف این پدیده، به‌ویژه در مواجهه با چالش‌های پیچیده اجتماعی و اقتصادی، راهگشای آینده‌ای موفق برای پژوهش‌ها و اقدام‌های محلی خواهد بود.

منابع

۱. پیران، پرویز. (۱۳۸۹). توسعه محله‌ای مشارکت مینا و مشارکت محور در ایران: مورد تهران.
۲. پیران، پرویز؛ رفیعیان، مجتبی؛ رضائی، میثم؛ و دهقان، هما. (۱۳۹۵). شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات، نمونه موردی: محلات واقع در شهر فردوسی - شهرستان شهریار. پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۷(۲۵)، ۲۲-۱.
۳. رفیعیان، مجتبی؛ خدایی، زهرا؛ و داداش‌پور، هاشم. (۲۰۱۴). ظرفیت‌سازی اجتماعات محلی به‌مثابه‌ی رویکردی در توانمندسازی نهادهای اجتماعی. جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۱(۲)، ۱۳۳-۱۶۰.
۴. رفیعیان، مجتبی؛ اسلامی، غلامرضا؛ و هودسنی، هانیه. (۱۳۸۴). بهبود ساختاری - فضایی محلات شهری در چارچوب توسعه محله‌ای پایدار نمونه موردی: محله جلفا (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشکده دولتی - وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری - دانشگاه تربیت مدرس - دانشکده هنر و معماری.
۵. رفیع پور، سعید؛ داداش پور، هاشم؛ و رفیعیان، مجتبی. (۱۳۸۹). بررسی ظرفیت‌های سرمایه اجتماعی در چارچوب برنامه ریزی محله مینا: نمونه مورد مطالعه محله فیروزسالار گویگان. برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۲(۳)، ۲۰۳.
۶. رضائی فرخ، احمد؛ و گزلان طوسی، جمال. (۱۳۹۱). مدیریت محله‌ای در ایران: برگزیده تجارب مشارکت محله‌ای در ایران. (سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری مشهد و دبیرخانه شورای اجتماعی محلات مشهد). سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری مشهد، انتشارات بوی شهر بهشت.
۷. حاجی پور، خلیل. (۱۳۸۵). «برنامه ریزی محله - مینا» رهیافتی کارآمد در ایجاد مدیریت شهری پایدار. هنرهای زیبا، ۲۶(۲)، ۳۷-۴۶.
۸. صراف، مظفر؛ نیا، جمیله توکلی؛ مصمم، حسن محمدیان؛ و مسجدجامعی، احمد. (۱۳۹۳). اندیشه‌های نو در برنامه‌ریزی شهری. قدیانی.
۹. فرجی‌راد، خدر؛ و کاظمیان، غلامرضا. (۱۳۹۱). توسعه محلی و منطقه‌ای از منظر رویکرد نهایی. (جهاد دانشگاهی). جهاد دانشگاهی، واحد تهران، انتشارات.
۱۰. کاظمیان، غلامرضا؛ فرجی‌راد، خدر؛ افتخاری، رکن الدین؛ و پورطاهری، مهدی. (۱۳۹۲). رابطه ظرفیت نهادی و توسعه پایدار منطقه‌ای (مطالعه موردی: شهرستانهای بوکان و ارومیه). جغرافیا، ۱۱(۳۸)، ۱۵۳-۱۷۴.

11. Amin, Ash. (1999). An institutionalist perspective on regional economic development. *International journal of urban and regional research*, 23(2), 365-378.
12. Ball, M., & Maginn, P. J. (2005). Urban change and conflict: Evaluating the role of partnerships in urban regeneration in the UK. *Housing Studies*, 20(1), 9-28.
13. Boesen, Nils. (2007). Institutional assessment and capacity development: why, what and how. *European Communities*
14. Finkelstein, Norman. (2008). *Beyond Chutzpah*. University of California Press.
15. Healey, P. (1998). Building Institutional Capacity through Collaborative Approaches to Urban Planning. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 30(9), 1531-1546. <https://doi.org/10.1068/a301531>.
16. Moulaert, F., Kou, W., & Rodriguez, A. (2020). Community-based initiatives in the urban realm: What conditions their emergence, implementation and sustainability? *Planning Theory & Practice*, 21(4), 567-585.
17. Rauf, M. (2009). Innovations and informal institutions: An institutionalist approach to the role of social capital for innovation. *Journal of Academic Research in Economics (JARE)*, (1), 25-34.
18. UN-Habitat. (2023). *World Cities Report 2023: Envisioning the Future of Cities*. United Nations Human Settlements Programme. <https://unhabitat.org/wcr/>
19. UN-Habitat. (2022). Title of the report. Publisher. DOI or URL (if available)
20. UNDP. (2022). *Institutional Capacity Development: A Position Paper*. United Nations Development Programme.
21. Van Der Heijden, J. (2022). Urban Climate Governance and Institutional Capacity: Comparative Perspectives. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 24(3), 267-282. <https://doi.org/10.1080/1523908X.2022.2058383>
22. Watkins, Shannon Lea; Vogt, Jess; Mincey, Sarah K; Fischer, Burnell C; Bergmann, Rachael A; Widney, Sarah E; Westphal, Lynne M; & Sweeney, Sean. (2018). Does collaborative tree planting between nonprofits and neighborhood groups improve neighborhood community capacity? *Cities*, 74, 83-99.